AMATÉRSKÁ SCÉNA

12 · 1993 · 7 Kč

Krakonošův divadelní podzim

Přelet nad loutkářským hnízdem

Dramaturgická dílna I.

Příběh Vlasty Schönové

Seniorské divadlo

Vánoce s chlebem a loutkou

Atmosféra ve Vysokém nad Jizerou - večer v hasičárně, foto: P.Štoll

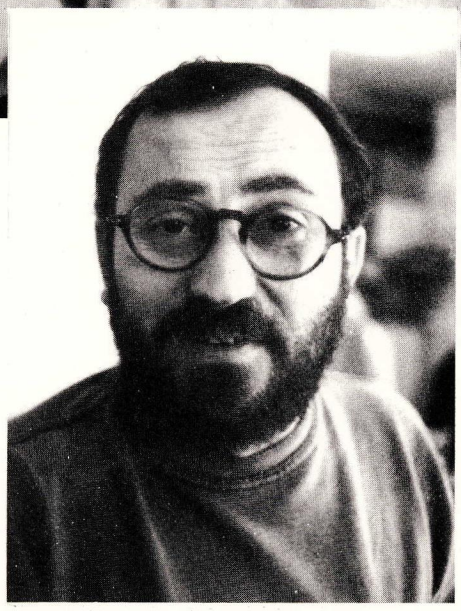

Vlastimil Peška z Ořechovského divadla, foto: P.Štoll

Ze života porotců - během projevu Milana Schejbala narostl dr. Janu Císařovi zajímavý plnovous, foto: P. Štoll

Příhodný úvodník

Chtěl jsem ho původně nazvat Smutný úvodník, ale bylo to jaksi příliš poraženecké a defétistické. Ačkoli... Loni jsem se ve vánočním úvodníku chlubil, že jsem byl ve světě, jak to na mě působilo a proč jsem rád, že jsem doma. Tak letos jsem taky ve světě, i když ne tak lukrativně jako loni. Letos jsem jenom absolvoval stáž u Evropského parlamentu v Bruselu a Lucemburku. A teď si to představte - Evropský parlament má 508 poslanců. Každý z nich má tři kanceláře (Brusel, Lucemburk, Štrasburk). V týmech poslanců pracuje minimálně 2. 500 lidí, byrokratický aparát Parlamentu čítá dalších 5. 000 hlav. Tato úřednická armáda je dobře placena z peněz daňových poplatníků ze zemí nejen relativně bohatých, jako je Německo, Francie či země Beneluxu, nýbrž i ze zemí relativně chudých jako je Portugalsko, Řecko či Turecko. S "evropskoparlamentními" úředníky jsem spolupracoval a musím říci, že jsou to lidé milí, vzdělaní, inteligentní a jazykově nesmírně gramotní. Že jsou to lidé, kteří přes všechny předpoklady naplňují bez zvláštního oduševnění své úzce vymezené úřednické úděly, vědomi si jejich důležitosti dané především lukrativností odměny, která k nim přísluší. A tak se stane i to, že v okamžiku, kdy někam do Bosny dopadají anonymní balíky s potravinami, mají východoevropští stážisté s úředníky opulentní slavnostní večeři v lucemburské prestižní restauraci. Slovinské kolegyni moc nechutnalo, slovenské také ne a český kolega - já začal mít silné pochybnosti o Evropě, efektivnosti jejích struktur a o tom, kam jeho vlast vlastně směřuje. Byla to pro mne velká a obtížně překonatelná životní frustrace, ze které v podstatě pramení i má absence v posledních třech číslech Amatérské scény...

Ale proč o tom píšu ve vánočním úvodníku? Protože je třeba ke konci roku rekapitulovat. I to, že žijeme na starém, strnulém a nemocném kontinentě, jemuž, zdá se, není pomoci. Pomoz si sám a Bůh ti pomůže, říkával mi můj děda, ateista. Chci tím říci, že ačkoli žijeme tam, kde žijeme (v nemocné Evropě, v neprobuzeném Česku), nemůžeme se do nekonečna omlouvat tím, že to či ono z těch či oněch důvodů nejde. Všechno jde, když se chce, říkal nebožtík děda také. A tudíž neplatí žádné výmluvy. Ani na málo peněz ,ani na nekompetentnost ministerstva kultury. Žijeme tady a teď a máme povinnost vůči všemu dobrému, co se stalo a děje a vůbec vůči všemu, co se ještě stane a vůči všem, kdož přijdou, naplňovat své úděly smysluplněji než to činí bruselští byrokraté.

Tuším, že je tento úvodník kapánek exaltovaný a pramálo divadelnický. Nu, nejen divadlem živ jest člověk a i divadelník bohužel žije ve světě, ve kterém žije a který je takový, jaký je. I v tomhle světě a právě v tomhle světě přeju všem čtenářům Amatérské scény ve všech smyslech toho slova štědré Vánoce a do roku 1994 co jiného než zdraví, štěstí a Boží požehnání. A protože věřím v sílu ducha a moc kultury, těším se v příštím roce na shledávání na stránkách tohoto časopisu .

Jiří Brixi

Na titulní fotografii Pavla Štolla představení DS Krakonoš O umučení a slavném vzkříšení Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista

OBSAH

Krakonošův divadelní podzim ruskýma očima 2
L.Solnceva - V.Smoláková

Krakonoš a přehlídka 4
D.Kučerová

Zastavení :
Toužení za divákem 8
J.Císař

Odkaz Vaňátkova malého déčka :
d 41 hraje dětem i mládeži 10

Přelet nad loutkářským hnízdem 12
J.Merta

Dramaturgická dílna I 15
J.Černíková

Jsou ještě na světě lidé 16
J.Brixi

Seniorské divadelní setkání 17
L.Honzová

Theater Total 18
J.Brůček

Hrotsvita 19
L.Zušťáková

Nebyl jsem tam, ale mám uši 20
P.Krejčí

Alternativní divadlo: 20
Vánoce s chlebem a loutkou
Bread and Puppet
V.Hulec - M.Machovcová
Nejen chlebem živ je člověk 24
A.Solomon

Měsíčník pro otázky amatérského divadla
a uměleckého přednesu
ROČNÍK 30 (OCHOTNICKÉ DIVADLO 39)
Vydává Informační a poradenské středisko pro místní kulturu,
Blanická 4, 120 21 Praha 2
v Nakladatelství a vydavatelství Panorama,
120 72 Praha 2, Hálkova 1
Vedoucí redaktorka: VĚRA KMOCHOVÁ
Redaktorka: DANIELA KUČEROVÁ
Redakční rada: prof. Jan Císař (předseda), Lenka Lázňovská,
Alena Urbanová, Vlastimil Ondráček, František Mikeš, Jiří Brixi, Vladimír Hulec
Grafická úprava: Jana Marešová
Adresa redakce: 100 00 Praha 10, Mrštíkova 23
Telefon: 781 48 23

Sazba: J&S, Neklanova 10, Praha 2, tel.: 29 62 45
Tisk: SWL, Středohorská 549, Praha 10, tel.: 759 128
Rozšiřuje PNS, Informace o předplatném podá a objednávky přijímá
PNS - ACT Praha , Hvožďanská 5-7, 149 00 Praha 10.
Objednávky do zahraničí vyřizuje STP-PNS Praha, administrace vývozu tisku, Hvožďanská 5-7, 149 00 Praha 10.
Cena 1 výtisku 7 Kč, roční předplatné 84 Kč.
Nevyžádané příspěvky redakce nevrací.
Toto číslo bylo dáno do tisku 3.11. 1993

© IPOS, Praha 1993

Krakonošův divadelní podzim ruskýma očima

Na přehlídce jsem byla letos poprvé (předtím jsem se však zúčastnila oslav dvoustého výročí divadla ve Vysokém) a jsem šťastná, že jsem mohla všechno zažít: atmosféru, představení, diváky, rozborové semináře, kurs praktické režie, školu režisérů SČDO, festivalový zpravodaj.

Atmosféra

Vysoké nad Jizerou - místo ekologicky čisté v přímém i přeneseném smyslu slova: horský vzduch naplňuje plíce zdravím, krásná příroda těší zrak, srdce potěší vlídné "Dobrý den" při potkávání s místními obyvateli, ať vás znají nebo ne. A členové divadelního souboru Krakonoš, kteří na osm dní trvání festivalu odloží všechny své všední starosti a vytvoří za každého počasí pro všechny účastníky vpravdě sváteční atmosféru.

Národní přehlídka venkovských divadelních souborů si, jak dozajista všichni vědí, vytvořila díky souboru Krakonoš svůj jedinečný rituál: odehrává se na prostranství před divadlem, kde shromážděné hosty i místní obyvatele přivítají živé fanfáry (pod vedením Jana Hejrala), po kterých vystoupí na balkón pán a vládce hor Krakonoš s mohutnou palicí a zahájí veršovanou zdravicí festival. Touž zdravici pak den co den s nezmenšenou chutí opakuje pro každý nový soubor, jenž právě dorazil zahrát své představení.

Mnozí ten rituál dobře znají. Avšak soudě podle toho, jak slavnostně hosté vstupují na prostranství vyzdobené vlajkami, jak přijímají uvítání organizátorů přehlídky, a také jak vtipně a srdečně opětují Krakonošovo pozdravení - nejen slovem, ale i chutnými moravskými koláči (DS OB Poběžovice) nebo burčákem (DS OB Boleradice), aniž vynechají jediného z přítomných - na tomto obřadu jim záleží.

Vstřícnost a srdečnost se hostitelům vrací, když také na ně dojde oficiální řada. I oni vstupují slavnostně na prostranství, a v tu chvíli je šedovlasí "Vobskočáci" (klub starých přátel Krakonoše), kteří se sjíždějí do Vysokého z různých koutů Čech, vítají svými šprýmy a vzdávají jim hold veršováním:

"Tož přece jen jsem tuto
píseň složil,
vždyť mnohý z nás ty chvíle
krásné prožil,
zde dobře je a smutku
dáme vale,
pro lásku k vám sem budem
jezdit stále!"

Jiří Hlávka

Představení

Pro XXIV. ročník přehlídky je podle mne příznačná šíře repertoáru; zahrnuje v podstatě základní etapy vývoje českého divadla: od lidové barokní hry (O umučení a slavném vzkříšení Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista, DS Krakonoš) přes klasické drama (A.Jirásek: Vojnarka, DS Poběžovice), salonní komedii z konce 19. století (F.F.Šamberk: Jedenácté přikázání, DS Jana Honsy SKP Karolinka), aktovky E.A.Longena (Umrlec a trestanec aneb Fraška přímo aktuální, Ořechovské divadlo), hru Karla Čapka (Loupežník, DS Tyl Rakovník), divadelní hru podle historického románu (F.Kožík: Šavle a píseň, DS OB Boleradice, až k českému absurdnímu divadlu šedesátých let (I.Vyskočil, V.Havel: Autostop, DS Havlíček Zákupy) a avantgardě let devadesátých (L.Vaněš Hory se připravují k porodu, na svět přijde malá šedá myš..., Rádobydivadlo Klapý). Došlo též na Čechova (Čekání na Čechova, DS MKS Němčice nad Hanou) a anglického komediografa Ayckbourna (Můj dům, můj hrad, DS MKŽ Horšovský Týn).

Umělecká úroveň inscenací nebyla stejná, stejný však byl dojem z účinkujících; jejich zaujetí a oddanost dílu budily velké sympatie.

Vzácný pocit harmonie a duchovní čistoty vzbudilo představení DS Krakonoš O umučení... v režii Karla Palouše. Schopností milovat člověka ve všech jeho podobách, v jeho vzestupu i pádu, radosti i smutku dokázali herci spolu s režisérem prodchnout každou z postav.

Inscenace, v níž je přítomna Smrt s kosou i Ďábel, se liší od předchozích setkání souboru s lidovými hrami. V Komedyji vo dvou kupcích a židoj Šilokoj, v Nové komedii o Libuši a dívčí válce v Čechách i v Komedii o hvězdě byl ve značné míře přítomen humor. V Paloušově inscenaci hry O umučení... v Realistickém divadle byly zase postavy Smrti a Ďábla aktivními nositeli zla. Obojí v inscenaci Vysockých ustupuje do pozadí. Sledujeme inscenaci o vzepětí duchovních sil člověka, o možnosti člověka přesáhnout sebe sama. Je-li toho schopen, je to Bůh, není-li s to přemoci v sobě to, co omezuje jeho duchovní svobodu, je to Pilát. Biblický příběh je v lidovém chápání takto elementární, což věděl i upravovatel lidových her Jan Kopecký. Karel Palouš přizpůsobil dramatický materiál dispozicím souboru, a tak šťastně propojil duchovní hodnotu minulosti s konkrétní přítomností. Postavy jsou inspirovány barokními sousošími, dochovanými ve starých kostelích Čech. Barevná škála kostýmů díky smyslu herců pro přirozenou barevnou hierarchii církevních i lidových představení tvoří výrazný sjednocený celek. "Byli jsme a budem". - heslo souboru Krakonoš proměnila inscenace v názornou metaforu.

Zcela opačný typ divadla předvedl soubor Rádobydivadla. Podle knihy finské spisovatelky Rosy Likson Ráj prázdných cest vytvořil režisér Ladislav Vaněš domácí verzi divadla krutosti.

Shakespeare kdysi ústy Leara šílícího hořem smutně konstatoval :"Člověk není nic víc než nahé dvounohé zvíře." Inscenace Hory se připravují k porodu... začíná jevištní metaforou: v temném prostoru scény, napříč na široké posteli, leží nahý dvounohý tvor. Na rozdíl od Goethova Fausta je to jen ubohý posel Hansi (J.Holfeuer), který nedokáže pochopit krutý kontext všedního života. Démon tmy (V.Kašpar), jenž se mu náhle zjeví, ještě prohloubí jeho zoufalství, když mu předvádí výjevy z minulosti i budoucnosti, jejichž základním leitmotivem je úpadek duchovnosti v člověku, a někdy její úplná absence. Přestalo existovat dobro uvnitř rodiny - místo tepla domova jen bití a opilství, místo veselého večírku mladých přátel Valpuržina noc, místo lásky k ženě zrada... To vše vnímá mladá Lucie, plná touhy dát Hansimu svou něhu a lidské teplo. Třeba říci, že představitelka této role si těsně před odjezdem do Vysokého zlomila nohu a na přehlídce za ni pohotově zaskočila členka Krakonoše Jana Pokorná. Soudím, že její záskok neumožnil pouze představení, ale vnesl do inscenace paprsek lidství, prozařující postavu. V kostele ve Vysokém se zachovala plastika z 15. století - Vysocká madona radostná. V inscenaci Krakonoše Komedie o hvězdě hrála J.Pokorná jedinečně Pannu Marii; svět do hloubky procítěného lidství dokázala přinést také do inscenace Rádobydivadla. Scéna Luciiny sebevraždy se tak stala dominantou představení: dříve než se vrhne do vody (i zde poslouží vysoká skříň, která plní bezpočet funkcí, např. položena tvoří výše zmíněnou postel) dojde mezi ní a Démonem tmy ke konfrontaci, evokující scénu Markétky s Mefistem ve Faustovi. K účinu scény přispěl též představitel Démona tmy svým inteligentním pojetím. Role mladého Hansiho je tristní. Avšak přece: nalézá sílu zříci se služeb strůjce zla. Už to je vítězství...

Na rozdíl od zmíněných inscenací naprostá většina dalších titulů tíhla ke komediálnosti; někdy až polopaticky přímočaře (Jedenácté přikázání), někdy proměněné v kaskádu parodijních čísel (Čekání na Čechova), jindy více či méně úspěšně zvládající humor absurdní (Autostop). "Co Čech, to muzikant" - inscenace to hojně potvrzovaly: hudební složka někdy zcela dominovala (Šavle a píseň), jindy vně logiky a textu retardovala hru (Loupežník). Jiskřivé, nakažlivé komedianství, opřené o výtečně aktualizovaný text, předvedli všichni zúčastnění na inscenaci Umrlec a trestanec aneb Fraška přímo aktuální v čele s Vlastimilem Peškou, režisérem, ale i autorem

DS Ořechov u Brna - Umrlec a trestanec aneb Fraška přímo aktuální, foto: I.Mičkal

textové úpravy, hudby, scény i kostýmů. Organický celek brilantně vrcholil hudebními čísly vaudevillové ražby.

Diváci

Stanislavskij svého času prohlásil, že divadlo začíná od věšáku. Ve Vysokém je tomu jinak. Tam divadlo začíná od kolébky či od dětského kočárku a dál už věk nehraje roli. Proto se při uvítacím rituálu před divadlem mísí kočárky a batolata s šedovlasými patrioty Krakonošova divadelního podzimu. Proto při vítání souborů nastupují po dospělých organizátorech "vrabčata" se svými veršovánkami:

"Stejně letos jako loni
vrabčáci se tady honí
stejně jako letos zas
přejme vám: Zlomte vaz!"

První narozeniny Pepy Škody, který přišel na svět během loňské přehlídky, se slavily v malém sále slovy: "Táta dlouhý, máma krátká, dítě jako pimprlátka." A stejně radostně se oslavují i veteráni - tentokrát Josef Ticháček, který přijel do Vysokého z Poběžovic už po jednadvacáté. Na otázku, které představení se mu líbilo nejvíce, odpověděl: "Všichni, kdo přijedou se svými představeními, jsou naši přátelé, máme rádi všechny." Existuje ale také cena diváků a loterie, štědře dotována sponzory.

DS MKZ Horšovský Týn - Můj dům,můj hrad. foto: I.Mičkal

Porota a semináře

Všichni členové poroty byli vousatí, kromě jejího předsedy Jana Císaře, jemuž při prvním zasedání darovali organizátoři mocný ryšavý plnovous. Přitom však porota pracovala naprosto seriózně. Totéž platí také o účastnících všech seminářů. Každý den dopoledne se seminaristé i soubory sešly s porotou v plném obsazení a často opravdu vtipně a duchaplně, přitom s úctou k tvůrcům a zájmem o věc rozebírali různé aspekty inscenací: režijní koncepci, herecké výkony, výpravu, význam pro vývoj souboru apod. "Vousatá porota" pozorně naslouchala názorům mladých seminaristů z kurzu praktické režie stejně jako starých zkušených diváků. Z hlediska úrovně diskusí šlo o skutečný svátek profesionality.

Divadelní zpravodaj

Již tradičně každé ráno dostávají účastníci přehlídky do rukou čerstvý zpravodaj Větrník. Čtou ho všichni, neboť se v něm dočtou živé a pohotové informace z přehlídky i jejího zákulisí. Recenze na představení přesně a stručně shrnují hodnocení poroty, účinkující soubory jsou představeny výstižnými portréty a rozhovory, nechybí humor. Příklad: "Harmonika a zvučné hlasy v áriích z operet, které se včera v podvečer ozývaly na Větrově z pokoje číslo 120 nebyly samoúčelné. Právě byl profesorem Císařem a inženýrem Staňkem zakládán seniorský operetní soubor..."

Celý zpravodaj je dílem neúnavné redaktorky Aleny Exnarové a jejího spolehlivého kolegy Saši Gregara, jímž technicky pomáhají vysočtí Josef Hejral a Jana Pokorná.

V posledním čísle zpravodaje bylo uveřejněno Závěrečné slovo poroty a jména vítězů. Ráda se připojuji k "naději a přání" poroty, že to pozitivní, co se na XXIV. národní přehlídce venkovských divadelních souborů ve Vysokém nad Jizerou v říjnu 1993 objevilo, ještě zesílí a projeví se v příštím ročníku jubilejním."

DS Krakonoš - O umučení a slavném vzkříšení Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista,foto:I.Mičkal

Larisa Solnceva
(přeložila Vlasta Smoláková)

KRAKONOŠ a přehlídka

Vedoucí přípravného výboru Svatava Hejralová je během divadelní přehlídky v půvabném městečku Vysoké nad Jizerou velice zaměstnanou ženou. Přesto si našla čas odpovědět na pár otázek.

■ Od kdy máte s vysockou přehlídkou osobní zkušenost?

"Letos je to právě dvacet let, co se jí pracovně účastním. Vše pro mě začalo na čtvrtém ročníku, kdy jsme spolu s nastávajícím manželem stáli v šatně a brali od hostů kabáty. Po dvou letech jsem postoupila na místo hostesky souboru, což byla velmi krásná práce. Ač si to mnozí neuvědomují, role hostesky je nesmírně závažná. Dostáváte se do nejužšího kontaktu, s novými lidmi, po celou dobu se o ně staráte. Prezentujete svůj soubor a podle toho, jaká jste, si lidé tvoří obrázek o celé přehlídce.

Po čase jsem se vdala, začala se profesionálně zabývat místní kulturou a působit jako tajemnice přípravného výboru.

Po revoluci jsem byla, dá se říci, demokraticky zvolena do funkce předsedkyně přípravného výboru."

■ Jak se přehlídka vyvíjí, existuje zde nějaký viditelný posun?

"Kvalitativní posun co do kvality inscenací je zcela znatelný. Hodnotíme-li uplynulé dvacetiletí, musím říci, že pouze výjimečně se na přehlídce představily více než jeden dva špičkové soubory. Ostatek patřil k průměru. Dnes je tomu přesně naopak. Soubory mají vysokou laťku a k průměru se řadí výrazná menšina. Je to také otázka nabídky krajů, které samozřejmě nejsou stejně divadelně silné a situace je na různých místech různá. Proto se může stát, že ze silného kraje je zde několik souborů, zatímco z jiného žádný. Je to i otázka existence krajských přehlídek, které spolu s naší národní přehlídkou znamenají pro soubory značný motiv a příklad. Ani jeden stupeň přehlídek nelze tedy podceňovat. Rozhodně však nevidím dnešní stav amatérského divadla černě. Vždyť divadelníci jsou natolik akceschopní lidé, že se časem vyhrabou ze všech obtíží. Jasným důkazem je letošní rok. Přehlídky se mimo jižních Čech uskutečnily všude a domnívám se, že na solidní úrovni".

■ Nedošlo k posunu ještě jinde - co mezilidské vztahy v této složité době?

"V této oblasti posun necítím. Myslím, že lidé si zde stále důvěřují a mají se navzájem rádi. Těší se na sebe a přejí si úspěch na divadelních prknech. Domnívám se, že lidská závist, která nás provází celý život a kterou považuji za jednu z nejhorších lidských vlastností, zde vůbec nefunguje anebo je alespoň maximálně ztlumena. Teď mluvím o divadelnících v tomto konkrétním mikrosvětě, přesto, že se zde jedná o nominaci na Jiráskův Hronov. Uznání tzv. nejlepšího získává soubor, který obdržel cenu za inscenaci. Je to myslím pravdivé a spravedlivé hledisko."

■ Jak to vypadá s vaším ekonomickým zázemím?

"U souborů je to velmi individuální. Dost záleží na tom, zda mají svého člověka v městském či obecním zastupitelstvu. Potom se peníze na místní kulturu většinou najdou. Vždyť amatérská kultura je na finanční prostředky poměrně skromná.

Co se týká přehlídky - nenaříkáme. Myslím, že od revoluce se nám podařilo udělat dost velký skok. V roce 1990 jsme souborům byli schopni hradit pouze cestu. Jinak si lidé platili úplně všechno. Za rok jsme jim mohli uhradit ještě nocleh, za další přidali příspěvek na stravné. Letos už můžeme uhradit spolu s jízdným jeden nocleh, za dva dny příspěvky na stravu.

Hledáme samozřejmě i sponzory, a to je dost problém. Vysoké nad Jizerou je malé městečko a není zde vůbec žádný průmysl, pouze pár drobných podnikatelů, kteří se nám snaží v rámci svých

možností pomoci. Letos jsme od celé řady těchto sponzorů sehnali kolem 60 tisíc Kč. Formy pomoci jsou však i jiné. Bižuterie nám za bezplatnou reklamu vyrobila krásné malé odznáčky, další podnikatel za reklamu dodá ceny. Nejedná se o veliké částky, ale přesto nám to pomůže."

■ Povězte mi pár slov o zdejším souboru Krakonoš...

"Patříme mezi nejstarší v Evropě, máme letos 207 let existence. Od roku 1786 má tedy divadlo nepřetržitou tradici. Je to ojedinělé a jsme na to patřičně hrdi. V současné době jsme právní subjekt a byli jsme z divadel první, které zvolilo tuto samostatnou spolkovou cestu. Měli jsme, pravda, trochu usnadněnou situaci tím, že budovu v roce 1925 vystavěli naši předci. My jsme ji tedy převzali do své správy. Plynou z toho však povinnosti, které je třeba bezpodmínečně plnit. Všichni víme, co stojí provoz domu. Máme však šikovné lidi, pomáhají nám drobní sponzoři a stále nám přeje město. Neustále se snažíme alespoň o drobná vylepšení.

Hraje se zde stále. Dříve bývalo zvykem, že jsme měli alespoň dvě premiéry o vánocích a velikonocích, ale i na nás dolehla tíha tržního mechanismu a divadlo bylo nuceno ustoupit trochu do pozadí. Letos jsme zatím premiéru neměli, opakovali jsme Umučení, ale část souboru chystá v listopadu premiéru hry Woodyho Allena Nepijte tu vodu. Tradicí u nás bývá vánoční představení, ale nad tím zatím visí veliký otazník. Řád zkoušek je narušen i komplikovaným děním kolem přehlídky. Soubor Krakonoš, jako hlavní pořadatel, jí musí věnovat veškeré síly a čas.

■ Jak se vyvíjí dramaturgie vašeho divadla?

"V dramaturgii našeho spolku nastal zlom, když se objevily lidové hry. Samozřejmě jsme o nich věděli, šlo však o to, že se objevily na profesionální scéně a tím byly oficiálně uvolněny. Staří pamětníci říkají, že první kvalitativní posun nastal kolem roku 1965, kdy se režie a vedení divadla ujali rodiče mého muže

DS Karolinka - Jedenácté přikázání, foto: I.Mičkal

Marie a Josef Hejralovi. Další se odehrál roku 1983, kdy soubor začal dělat Komedyji vo dvouch kupcích a židoj Šilokoj. Do té doby to bylo něco zcela nezvyklého: řeč vázaná, naše lidové nářečí, muzikanti na scéně atd. Nastal posun i v herecké práci. Naši lidé dokáží hovořit krásným českým jazykem, nekomolí, nešišlají, nepospíchají. U nás se na tyhle věci hodně dbá."

■ Nepostihl váš soubor, podobně jako jinde, odliv zájmu lidí do jiných oblastí?

"U nás to rozhodně není tak citelné. Asi je to tím, že lidé jsou zde opatrnější a nezačali všichni rázem podnikat. Mnohem větší důraz však nyní kladou na svou práci, o kterou samozřejmě nechtějí přijít. Mají tedy méně času, neznamená to však ztrátu zájmu o divadlo. Naopak. Mnohem volněji se nám dýchá, můžeme říkat a dělat věci, které dříve nepřicházely v úvahu. Dnes náš soubor čítá sto deset členů, z toho padesát je činnějších a řekněme dvacet nejaktivnějších.

Ještě jedna věc stojí za pozornost. Máme hrozně hodné

DS Tyl Rakovník - Loupežník, foto: I.Mičkal

diváky, kteří se k nám vracejí. Nevíme co to je, hrát přesilovku. To u nás neexistuje. Když není alespoň dvě stě lidí v sále, říkáme, že návštěva byla slabá. Vedle lidového divadla mají naši diváci asi nejraději operety, což je naše parketa. Tato představení se většinou dočkají značného počtu repríz."

■ Zdá se mi, že i vztah místních obyvatel k přehlídce je velmi srdečný..

"Spousta lidí odtud i z blízkého okolí, kteří nejsou zvyklí jezdit na dovolenou, si udělá právě při přehlídce sváteční týden. Chodí pravidelně do divadla, večer si ještě někdo posedí a mají svátek s námi."

Děkuji za rozhovor.

Daniela Kučerová

Pohoda ve Vysokém

Moje další osobní výprava za poznáním zatím nepoznaného mířila na 24. Národní přehlídku venkovských divadelních souborů nazvanou Krakonošův divadelní podzim ve Vysokém nad Jizerou. Tato divadelní událost je opředena pověstí vyjímečně milé a hřejivé atmosféry. Okolnosti tomu chtěly, že jsem se mohla dostavit až na úterní představení. Poprosila jsem proto paní **Jarmilu Černíkovou - Drobnou** o její kvalifikované dojmy z první třetiny vysocké přehlídky. Dejme jí tedy slovo:

"DS Horšovský Týn přijel do Vysokého s **Ayckbournovou** hrou **Můj dům, můj hrad**. Je to konverzačka a lze říci, že soubor žánr hry zcela pochopil. Od minulého roku se velmi vylepšil. Text šel lehce. Plynulý chod komedie byl poněkud narušen technickými prodlevami v přechodu děje do různých prostředí. Je to škoda, protože herci byli velmi šikovní a věděli co hrají.

Vyskočilův a Havlův Autostop jsem bohužel neviděla, o tom nemohu vypovídat.

Téhož dne, v neděli 10.10. **DS Němčice nad Hanou** sehrál **Čekání na Čechova**. Představení mělo dvě části - ta první obsahovala jakousi inspiraci Čechovem Neila Simona, druhá pak Čechovovo Bankovní jubileum. Konferenciérské trio šikovných herců poskytlo velmi svěží zážitek. Povídky první části představení (Guvernantka, Utopenec a Dohoda) měly ke své škodě příliš pomalý a "roztahaný" temporytmus. I Bankovní jubileum druhé části bylo problematické. V dobré snaze bavit publikum soubor jaksi pozapomněl, o čem se hraje. Chyběl pevný základ.

Domácí **DS Krakonoš** předvedl hru **Jana Kopeckého O umučení a slavném vzkříšení Pána Spasitele našeho Ježíše Krista.** Představení bylo velice hezké. Text se konal - žádné drmolení. Jak známo, jde o spíše epickou než dramatickou záležitost. Obsazení využilo různých lidských typů. Vše bylo demonstrativně okázale předváděno s velkou kultivovaností pohybu i dikce. "Velmi pěkný zážitek." Tolik tedy paní Jarmila Černíková-Drobná.

K pracovní části divadelní přehlídky ve Vysokém nad Jizerou patřily mimo divadelních představení a pravidelných hodnotících rozborových seminářů i **Škola režisérů SČDO s lektorem režisérem Jiřím Hrašem a Kurz praktické režie pod vedením dramaturgyně Jarmily Černíkové-Drobné a Kateřiny Fixové.**

Mým prvním divadelním zážitkem ve Vysokém nad Jizerou byla **Jiráskova Vojnarka** v provedení **DS Poběžovice**. Nemohu říci, že by mě příběh tragické lásky příliš hluboce zasáhl. Ani herecké výkony, s vyjímkou představitelky hlavní role Evy Páralové, mě příliš nepřesvědčily.

To **Kožíkova Šavle a píseň DS Boieradice** velice potěšila především svojí hudební složkou. Boleradičtí moc pěkně zpívají a cimbálová muzika Vonice byla prostě výborná.

Středeční noční představení hry **L.Valeše Hory se připravují k porodu, na svět přijde malá šedá myš... Rádobydivadlo Klapý** nebylo žádnou novinkou. Hronovské představení této inscenace mi přineslo vnitřní svár, způsobený zápasem silného zážitku z moderního faustovského příběhu s rozpaky z chaosu, který podle mého názoru, nebyl záměrem autora a režiséra. Vysocké představení na mě působilo vyrovnaněji a kultivovaněji, navzdory faktu, že jednu z hlavních rolí byla nucena na poslední chvíli nastudovat členka souboru Krakonoš Jana Pokorná. Byla moc dobrá.

Pocit chaosu, zmatku, ale hlavně zdlouhavosti mě pak naopak neopouštěl po celé představení **Šamberkovy hry Jedenácté přikázání**, které do Vysokého přivezl **DS Jana Honsy SKP Karolinka**. Páteční dopolední produkci souboru **Čmukaři z Modřišic** potkala smůla. Přivezli dekorace k jinému představení, a tak než dopravili ty pravé, vypomohl Jiří Hlávka. První představení tedy jaksi nedopadlo podle programu. To druhé, o chvíli později, však bylo skvělé. Čmukaři i jejich **Lárk Íčíčok** mě zcela nadchli. Ještě dnes mi v uších zní věta: "Tak co, už se bojíte, děti? Nebojíte? Dobře, řekly jste si o to samy..."

Zato páteční večerní představení jsem očekávala s jistými rozpaky. Ne vždy mi totiž vyhovuje Longenův poněkud drastický humor. Po malé chvíli sledování představení **Longenova a Peškova Umrlce a trestance**, kteroužto inscenaci přivezl do Vysokého **DS Ořechov**, mi bylo jasné, že jsem svědkem pro mne nejradostnějšího divadelního zážitku letošní přehlídky. Termín gejzír humoru je poněkud omšelé novinářské klišé. Přesto přesně vyjadřuje to, co se dělo na jevišti a s čím tak potěšeně korespondovala atmosféra v hledišti.

Čapkův Loupežník DS Tyl Rakovník byl pro mne opět dokladem (stejně jako na přehlídce v Třebíči, kde bylo představení velice kladně přijato i sálem poněkud obtížných adolescentů), že klasické dílo lze zprostředkovat určitým skupinám současných diváků hlavně jim blízkými výrazovými prostředky. Představení bylo příjemnou tečkou za divadelní částí vysocké přehlídky.

A jak to všechno dopadlo? **Odborná porota** pod vedením prof.Jana Císaře, který si po celý týden při rozborových seminářích nasazoval rezavý umělý vous, aby si mezi svými kolegy nepřipadal holobradý, **ocenila tyto jednotlivce a soubory: Václava Kuneše za roli Ernesta, Vlastu Čiperovou za roli Delie** ve hře Můj dům, můj hrad (oba z DS MKZ Horšovský Týn), **Jiřího Šimka za roli Přemysla Voráčka** ve hře Auto-stop (DS Havlíček Zákupy), **Hanu Kotyzovou, Michala Čunderleho a Jitku Pelikánovou za výkon konferenciérského tria** ve hře Čekání na Čechova (DS MKS Němčice nad Hanou), **Jana Hejrala za roli Ježíše, Čestmíra Bláhu za roli Jidáše, Janu Pokornou za roli Marije Majdaleny, Josefa Hejrala za roli Opovědníka, Karla Jiřího Bartoníčka za roli Piláta** ve hře O umučení a slavném vzkříšení Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista (DS Krakonoš Vysoké nad Jizerou), **Evu Páralovou za roli Madleny Vojnarové** ze hry Vojnarka (DS OB Poběžovice), **DS Boleradice a cimbálovou muziku Vonica za hudební složku přestavení Šavle a píseň** (DS Boleradice), **soubor Ořechovského divadla za stylově jednotný výkon v inscenaci hry Umrlec a Trestanec aneb Frašku přímo aktuální, Vlastimila Pešku** za mimořádnou aktivizaci tvůrčí ochotnické práce v téže inscenaci, DS **Krakonoš** za inscenaci hry **O umučení a slavném vzkříšení Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista, Ořechovské divadlo Ořechov u Brna** za inscenaci hry **Umrlec a trestanec aneb Fraška přímo aktuální.**

Porota **doporučila k výběru do programu Jiráskova Hronova 1994 inscenaci DS Krakonoš O umučení a slavném vzkříšení Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista.**

Porota **nominovala k účasti na Jiráskově Hronově 1994 Ořechovské divadlo s inscenací Umrlec a trestanec aneb Fraška přímo aktuální.**

- dk -

Vobskočák = budoucí heslo z encyklopedie

Návod k použití: Na mé nejapné otázky střídavě a někdy také dvojhlasně odpovídali pánové **Vladimír Dědek a Vlastimil Ondráček**. Jejich odpovědi tedy budu uvádět jejich iniciálami. Vlastní mluvenou řeč označím zkratkou R, což neznamená Rampepurda, ale redakce.

R: **Pánové předem vám děkuji za vaši ochotu vnést osvětu a informovanost tam, kde je jí třeba. Začnu otázkou na pana Dědka. Doneslo se mi, že ve spolku Vobskočák máte zajímavou funkčičku.**

VD: Ano, jsem prezident!

R: **To je velmi pěkné, ale krátké...**

VD: Jsem prostě prezident. V tom je vše!

VO: On je prezident! Já jsem generální ředitel.

R: **Pánové, upřesněte, prosím, co je to Vobskočák...**

VD: Vobskočák je korupční spolek.

VO: Vznikl v roce 1980, takže příští rok máme kulaté výročí!

R: **Kromě toho, že Vobskočák je spolkem specifického druhu, znamená tento termín také název tance a zkratku. Mohli byste ji zveřejnit?**

VD: Já si to nepamatuju.

VO: Kdo vám to vyzradil?

R: **Pan Hlávka...**

VO: Když už to vykecal, ať zveřejňuje sám! Přinuťte si ho.

R: **Přejděme k méně výbušnému tématu. Jaká jsou další specifika spolku?**

VD: Vobskočák má zvláštní stanovy, ze kterých vyplývá, že každý z jeho členů je funkcionářem.

VO: Každý člen je činovníkem. Má veškerá práva a povinnosti. Nyní máme na 120 členů, jejich členství zaniká pouze úmrtím. Takže toho Hlávku přinutíte snadno.

R: **Dobře. Kdo je duchovním otcem spolku?**

VD: Zakládajícími členy jsme byli my. Vznikl v době, kdy spolky byly zakázány, nebo lépe nebyly povolovány, a tak jsme měli občas potíže.

R: **Jaké?**

VD: Plynuly z toho, že "jim" nebyl dost dobře jasný smysl, poslání ani historický význam celé věci. Všechno jsme však překonali.

R: **Problémy tedy pominuly?**

VD: Zdaleka ne. V současnosti se pokoušíme odhalit nedostatky ve vlastních řadách. Máme podezření, že většina našich členů nezná slova spolkové hymny...

VO: Zpívá se na melodii písně Pec nám spadla.

R: **O čem hymna pojednává?**

VO: Zhruba o tom, že nám spadla pec. I to přineslo v minulosti napínavé chvilky. Zpívali jsme ji při 200. výročí Krakonoše a on nějak krátce před tím bouchnul Černobyl.

R: **Vznikl spolek na podporu či naopak pro potírání něčeho konkrétního?**

VD: Vznikl hlavně proto, aby měl kdo uvítat místní ochotníky.

VO: Sestavili jsme pro ten účel taneční skupinu a trénovali jsme v altánku, jehož půdorys nám umožnil udržet se v kole. Tanec Vobskočák nám způsobil různé těžkosti, protože naši někteří členové neumějí počítat do šesti. Zrodilo se tím však něco, co už nikdo nezastaví. Každý rok se vymyslí něco pro zpestření zdejšího pobytu: soutěže, inscenace atd. Prvním velkým počinem bylo nastudování hry Mlynář a jeho dítě.

R: **Jaké jsou podmínky členství?**

VD: Minimálně tři pobyty ve Vysokém musí mít na svém kontě čekatel. Ten potřebuje svého garanta a musí vykonat nějaký záslužný čin. Další rok je přijímán za řádného člena, pokud složí korupční zápisné.

VO: Bývávalo 51 korun. Teď je podstatně větší.

R: **Ano, slyšela jsem, že rum podražil. Mimochodem budete nějak reagovat na jeho problematickou kvalitu?**

VD, VO (dvojhlasně): Rozhodně se tím budeme zabývat na valné hromadě. Přidáme se k soudní žalobě, neboť je to záležitost, která nás poškozuje i v zahraničí. Je ohrožena seriózní pověst našeho zlatého pokladu."

R: **Vše je tedy u vás kryté rumem?**

VD, VO: Ano!

R: **Slyšela jsem, že vztahy se zahraničím pečlivě pěstujete...**

VD: Máme svého zahraničního dopisovatele, jehož příspěvky jsou součástí každé valné hromady.

VO: Letos je přichystána přednáška na téma: Základy Vobskočáku v Americe.

VD: Jsou však v našich řadách i lidé, kteří vyrobili vlajku, skříňku na zlatý poklad a plní své zadané úkoly tak, že mohou být uznány.

R: **O co spolek usiluje výhledově?**

VD,VO: Cíle máme veliké!

R: **A další činnost?**

VD: Snažíme se přehlídce pomoci finančně, např. formou sbírek. Finance plynou i z výtěžku našich představení.

VO: Jde i o organizační pomoc. Večery v Hasičárně, to je naše práce. Pomáháme při přípravě bálu, brambory, česnek i pomoc při pečení sejkor je naše záležitost.

R: **Jak tato série dobrých skutků koresponduje s vaší proklamovanou korupčností?**

VD, VO: Tato zdánlivá dobročinnost pouze lépe připravuje půdu pro ještě korupčnější působení našeho spolku...

Děkuji vám za rozhovor

- dk -

DS MKZ Němčice nad Hanou - Čekání na Čechova, foto: I.Mičkal

DS OB Boleradice - Šavle a píseň, foto: P.Štoll

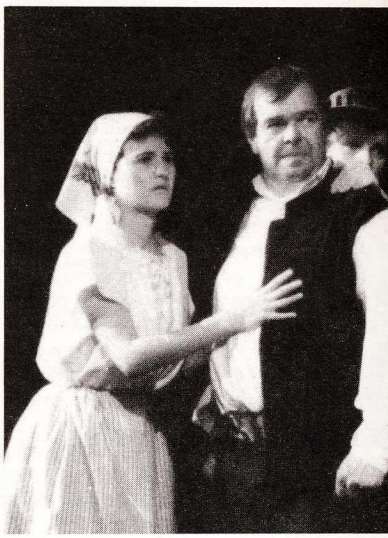

LS Čmukaři Modřišice - Lárk Ičičok, foto: P.Štoll

Předsednictvo Valné hromady Vobskočáku, foto: P.Štoll

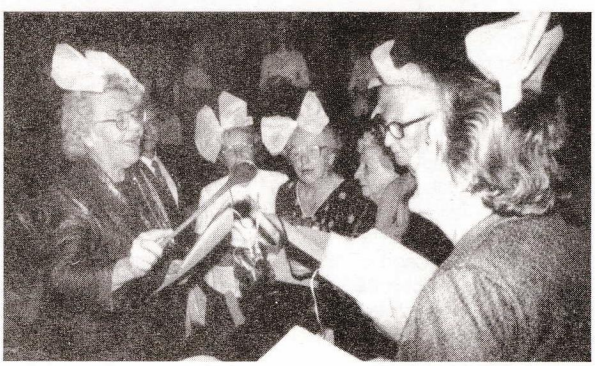

Závěrečný bál Sejkorák, foto: I.Mičkal

ZASTAVENÍ

Toužení za divákem

Drahný čas jsem byl druhdy přesvědčen o tom, že nemá cenu dělat rozdíl mezi venkovským (vesnickým) a městským divadlem. Leč: před pár lety se skálopevné přesvědčení začalo drolit a za těch několik roků "polistopadových" se pomalu mění v trosky. Nemluvím teď o provozních podmínkách obou typů divadel, mám na mysli jejich kvalitu divadelní. Jistě, z vlastní divácké zkušenosti jsem znal ten fenomén, jejž jsme pojmenovali dnešním "sousedským" divadlem. Považoval jsem jej za něco anachronického, odsouzeného dříve nebo později buď k naprostému zapomnění nebo dokonce k zániku. Ale nastojte, ono se tohle divadlo má k světu tak čile, že - ať chceme nebo nechceme - budeme se jím muset zabývat seriózně. Ukazuje se totiž, že vnáší do vztahu jeviště - hlediště - a tím i do reflexe divadla - cosi zcela jiného: **důraz nikoliv na divadelní dílo jako záležitost estetickou, ale záležitost komunikační**. Samozřejmě, to je známé. Jenže v současnosti se tato rozhodující vlastnost tohoto divadla stává něčím víc než jenom výrazem "sousedskosti", kdy příbuzní, známí, kamarádi se jdou podívat na své rodné a přátele. Jak potvrdila XXIV. Národní přehlídka venkovských divadelních souborů ve Vysokém nad Jizerou (9.-16.říjen), může se tenhle princip, jenž nechce být ničím více než jen potkání lidí v divadle rozvíjet i transformovat.

Už představení Vojnarky, s nímž přijel na Vysoké soubor z Poběžovic, něco z toho naznačilo. Ta inscenace text redukovala, zjednodušila, situace jen velmi faktograficky jako základní informaci o událostech nastiňovala. Zkrátka a dobře: to, co obyčejně chápeme pod pojmem inscenační aktivita, tu bylo obsaženo jen v elementární podobě. Ale - byla tu představitelka titulní role Eva Páralová, jež předvedla v jímavé - citlivé a citově angažované jemně hrané poloze - "ženský osud"; nabídla nám potkání s jedním lidským příběhem, jehož soukromá sféra pro leckoho mohla být přitažlivá. Jistě Jiráskův pokus o drama (chcete-li o tragédii) se takto proměnil v literaturu na čtení nebo dokonce literaturu konvenční. Nevím ovšem, jestli ne ku prospěchu věci, jestli pro soubor (a možná i pro text) to nebyla vskutku šťastná - i jediná - příležitost, jak se dostat přes rampu a rozmlouvat s divákem.

Další dvě inscenace, o nichž v této souvislosti bude řeč, už tento komunikační princip, tuto možnost nabídnout divákovi představení jako vzájemné potkání, využily na plno. DS OB Boleradice spolu s cimbálovou muzikou Vonica vykročili v tomto smyslu směrem, který se dá od amatérů z jižní Moravy očekávat: opřeli se o folklor. Z Kožíkova textu Šavle a píseň zůstalo jen pár situací a pár dialogů, jež vytvořily slaboulinkou nitku fabule opřené o historické události z let 1615-20. I samo činoherní provedení jako by leckdy spěchalo, aby už už to verbálně-dramatické bylo za námi a tak "bleskovost" provedení situací se svou naivitou občas ocitla na hranici únosnosti. To však na druhé straně plně vynahradily kroje, písničky, lidový obřad svatby, jenž byl naopak s intenzitou a působností časovou, pohybovou a hudební.

Upřímně řečeno: divadelnost jako budování zprávy zvláštního, jedinečného, specifického druhu tu dost zaplakala nad výdělkem. Ovšem divadelnost jako kontakt jeviště a hlediště, jako bezprostřední komunikace diváků i účinkujících si tu přišla na své. Opět si myslím, že to bylo ku prospěchu. Text Kožíkův rozhodně není z těch, jenž by při sebevětším inscenačním úsilí vydal ze sebe překvapivou divadelní sílu a hlavně: Ten folklor provozovaný a předváděný na jevišti v rámci přece jen jakéhosi děje tvořil smysl, jejž sice těžko formulovat slovně, ale přesto jej pozorné a vstřícné hlediště cítilo. Možná někde tam, kde už někde na úsvitu moderního umění začali někteří vnímat zvláštní rovinu hudby jako "slepou praxi metafyziky", jež odhaluje skrytý kontext skutečného bytí, který pojmenováváme takovými slovy jako je "cit" a "emoce" (Arthur Schopenhauer).

Připomenutí Schopenhauera má jediný důvod. Ukázat, že **"sousedské" divadlo je schopné svou komunikativnost povýšit, rozšířit, pozvednout jen tehdy , jestliže narazí na jakési obecnější, univerzálnější zdroje, z nichž čerpá předmět rozhovoru v potkání, které divadlem organizuje.** Naprosto klasicky to demonstrovala letos ve Vysokém inscenace domácího souboru, jenž se vrátil ke "svým" pramenům, zahrál Kopeckého zpracování "lidových" textů, hru **O umučení a slavném vzkříšení Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista.** Hned úvodem je třeba říci, že tentokrát tu roli - a důležitou - hraje i "divadelnost zprávy". Hostující režisér Karel Palouš ladí důsledně celou inscenaci ve ztlumeném tónu, jenž **otevírá prostor pro skoro intimní výpověď o vztahu jednotlivých představitelů jak ke své postavě, tak k celku biblického vyprávění.** Zajisté, že bychom mohli mluvit pouze o stylotvorném režijním gestu. Jenže tentokrát je to více. Tentokrát tento záměr takto tvořit divadelní dílo splývá s vůlí **dělat divadlo především jako představení, jako jedinečný komunikační akt sjednocující diváky i účinkující v jednu pospolitost**. Ve Vysokém se to při přehlídce zdařilo. Mohli jsme ocenit záměrnost struktury a systému, úsilí o vědomé tvarování, ale především jsme byli spoutáni jakýmsi vlídným, jemným poutem, jež svůj cit, emoce čerpalo na místě prvém z křesťanského mýtu, na místě druhém pak - to neznamená slaběji - i ze vztahu k předloze, k tradici, k divadelní konvenci, kterou do ní vložili předkové dnešních herců. **To, co ve Vysokém tvoří rituálnost, obřadnost celé přehlídky, se vtělilo do potkání, kterým je toto představení. "Sousedskost" se stala "komunikativností" sui generis a posílila "divadelnost" .**

Nevím, je-li to pádný důkaz o svébytnosti venkovského divadla, ale vím určitě : vysocké představení stejně jako boleradické či koneckonců i poběžovické chtějí jako vrcholnou sumu svého divadelního činění zveřejnit to, co je jim nejbližší, nejvlastnější, v čem se cítí dobře, co je zajímá a co cítí jako své. A chtějí si o tom povídat v divadelním prostoru. Takže opět nemohu než konstatovat to, co jsem už napsal : **divadlo je pro ně především komunikace - a všechno ostatní je tomu podřízeno**. A protože to "sousedské" z toho neškrtneme, to asi k venkovskému, vesnickému divadlu patří, tak ta **komunikace je především "sejíti se".**

Nastražil jsem si touto první částí past, neboť teď budu muset začít jakoby úplně odjinud. Budu muset popsat a analyzovat druhou linii Krakonošova divadelního podzimu 93, jež intenzívně a usilovně budovala svými inscenacemi především "divadelní zprávu", divadelní dílo. To jest: **svou komunikativnost odvozovala z funkce estetické**. Ovšem - už předem si ty inscenace tento úkol zjednodušovaly, neboť v této linii j**de zásadně o komedii, komediálnost, zábavnost. Takže se jaksi počítá s tím, že žánrové i stylové určení to úsilí komunikovat s divákem skrze divadelnost tvaru ulehčí.** Buďme však spravedliví: takovou tendenci jsme v krystalické, čisté podobě zaznamenali jen dvakrát. Hned na počátku v inscenaci Horšovského Týna. Bylo to příjemné otevření celé přehlídky, neboť souboru jako by se zúročila jejich dlouhodobá dramaturgie, v níž se trvale obracejí ke konverzační komedii. Ayckbournův Můj dům, můj hrad (Postel pro hosty) se tentokrát v rovině slovního humoru pohyboval bez větších výkyvů a navíc: inscenace si často troufla hereckorežijně rozvinout a dohrát verbální podněty i v akce nonverbální, což v několika případech jako by přímo elektrizovalo hereckou tvořivost. Takže už nešlo jen o splnění požadavků textu, ale o cosi navíc, co může dát jen jeviště.

A jsem u jádra pudla. U toho - alespoň pro mne nejpozitivnějšího, co tato linie ve Vysokém 93 přinesla. Totiž u faktu, že **komediálnost** (rozuměj zábavnost) **se stala povzbuzením toho, co můžeme nazvat všelijak: fantazií, imaginací, hravostí, tvořivostí**. Jen jednou se něco podobného nekonalo. DS Havlíček ze Zákup ve své inscenaci Vyskočilova a Havlova Autostopu příliš spoléhal - toť onen druhý případ, jenž počítal s automatickým účinkem žánru komedie i s komediálním stylem na diváka i na tvar - na text, předvedl jej v jakési "iluzivní" podobě a nedal se vyprovokovat k tomu, aby se inspiroval ke vstupu do těch oblastí, o nichž je řeč. Jindy se to - bohužel - konalo v podobě příliš násilné; to, co vzniklo, byl jakýsi hybrid, v němž text byl neústrojně spojen s režijním záměrem. To platí o inscenaci DS Jana Honsy z Karolinky. Na Šamberkovo Jedenácté přikázání bylo tu v akcích herců, v řešení situací naroubováno něco, co lze jen těžko charakterizovat - snad klauniáda, komedie dell'arte, groteska - či cokoliv jiného, co ze situační salonní frašky chtělo učinit něco jako "komedii deformovaných typů". Nepodařilo se. Zbyl jen pocit schválnosti a křeče. A hlavně smutku nad tím, co by mohli hrát mnozí herci se svou temperamentní robustností, kdyby se jim nevnucoval přes komediálnost tak vykonstruovaný režijní záměr.

Leč nezapomínejme: šlo tu o to nezahrát prostě Šamberka, realizovat žánr a styl jeho komedie jako bezpečnou záruku divadelního díla i komunikace s divákem. Což tvořilo i osnovu inscenace DS MKS z Němčic nad Hanou. Už sám název inscenace je příznačný: Čekání na Čechova. Textově jsou to tři aktovky, jež podle Čechovových povídek napsal Neil Simon, v druhé části pak Čechovovo jubileum. To ovšem není tak podstatné. Důležitější je to, že se tu "čeká na Čechova" - to jest, že se tu klade otázka, jak hrát Čechova: tradičně, netradičně? A tak se najednou vytváří prostor pro trojici mladých herců, kteří se stávají jakoby "konferenciéry" celého představení, slovním i situačním vtipem jako by stále zpřítomňovali otázku, kdy přijde Čechov. Jsou nápaditi, vtipní, uvolnění, dovedou navázat kontakt s publikem, mají invenci a čich pro situa-

DS Ořechov u Brna - Umrlec a trestanec aneb Fraška přímo aktuální, foto: P.Štoll

ci. Připočteme-li k tomu, že ti tři mladí "konferenciéři" jsou také dramaturgy a režiséry večera, pak tu máme co do činění se zvláštním druhem "autorského" divadla, jež se pokusilo "tematizovat" čechovovskou interpretační tradici. Na samotném Čechovovi se mu moc nedařilo. Ale - to, co se uvolnilo v té komediantské rovině "konferenciérské", prokázalo schopnost umělostí, svébytností divadelní zprávy zaujmout diváka. Nabídnout mu - mohu-li to tak říci - umělý divadelní zrak, stvořený jevištěm jako zdroj komunikace, zábavy.

Což vyvrcholilo představením posledním. Vlastimil Peška spojil (autorsky i divadelně znamenitě) pro ořechovský soubor dvě aktovky E. A. Longena - Někdy kriminál nad svobodu a Dezertér z Volšan - pod názvem Umrlec a trestanec aneb Fraška přímo aktuální a tím pro sebe jako režiséra a autora hudby, scény, kostýmů i pro herectví souboru vymezil přímo ideální možnost, jak si na jevišti "zařádit". Soubor samozřejmě nezapomněl nic z toho, co uměl před tím, ale komediální vypjatost, krajnost jednotlivých situací, jež se oním Peškovým autorským spojením násobí, jako by jej přímo nutila do nových, jiných, nečekaných poloh komediálnosti. Což v tomto případě znamená dvojí. Za prvé: jevištní invence doslova rozdává štědře množství pozoruhodných nápadů, které uvádějí obecenstvo do varu a dopřávají mu správnou "řachandu". Ovšem pozor: ty nápady jsou vždycky nejenom herecky vypracovány, jsou také vždycky povzneseny nad realitu, jsou pokaždé divadelním znakem. Za druhé: v herecké práci jde o silnou karikaturní deformaci, jež se někdy pohybuje na samém okraji únosnosti. Některé postavy jako by zcela patřily do panoptika anomálií. Ovšem - přistoupíte-li na tuto výsostně divadelní konvenci, na toto pohrávání si se svébytností divadelní zprávy v této rovině, pak si můžete dopřát po libosti bouřlivého smíchu. Včetně toho, že přijmete sérii "reklam" jež rovněž v této "deformované" poloze přerušují zpěvem, slovem i pohybem tok děje a aniž by jakkoliv sdělovaly své "kritické" téma, jsou díky své zhuštěnosti karikatury čímsi, co se dotýká jevu, jenž spolutvoří náš současný životní styl.

Snad mohu na závěr spojit obě linie Krakonošova divadelního podzimu 93 v jedno "téma". Je obsaženo v názvu - Toužení za divákem. **Linie první, komunikační se krok za krokem vrací k tradičním hodnotám**, při vší poučenosti dneškem **hledá své zázemí v čemsi, co bychom mohli nazvat jistotou konvencí** - i divadelních. **Linie druhá jde opačnou cestou.** Stává se **tvořivou a zajímavou tam, kde konvence rozbíjí, využívá jeviště k tomu, aby jím dobývala alternativní svět imaginace a fantazie**. Zatím se tak děje - a je to asi nejschůdnější cesta - **cestou komediálnosti.**

Nicméně - **na začátku i na konci obou linií je toužení za divákem**. To znamená toužení po komunikaci, po "sejití se". Samozřejmě, tohle toužení je osudem každého divadla. Ale nemohu se zbavit dojmu, že letošní přehlídka ve Vysokém to dala najevo tak důrazně, jako by chtěla říci, že buď naváže venkovské amatérské divadlo na zakotvenost ve společenství, z něhož vzniká, nebo bude tápat ve vzduchoprázdnu.

Jan Císař

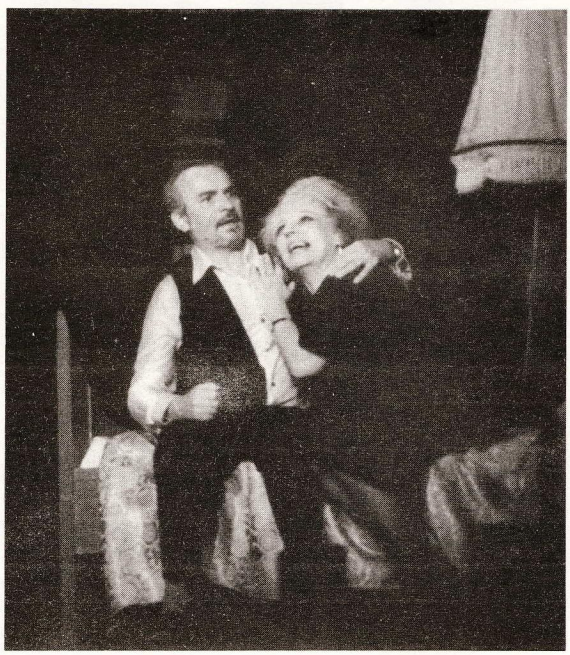

DS MKZ Horšovský Týn - Můj dům, můj hrad, foto: P.Štoll

▲

DS Klapý - Hory se připravují k porodu, na svět přijde mala šedá myš...
Foto: I.Mičkal

ODKAZ VAŇÁTKOVA MALÉHO DÉČKA
d41 hraje dětem i mládeži

Lidová říkadla, hry a písně, sebrané K.J.Erbenem ve třicátých a čtyřicátých letech minulého století, ožily v úvodní pohádkové inscenaci malého déčka. Při přípravě druhé premiéry sáhl Václav Vaňátko i po jedné báchorce tohoto znalce lidových pohádek, kterého Šalda nazval nejspanilejším z českých básníků.

Z Erbenovy rozprávky Rozum a Štěstí upravovatel nepřevzal dějové prvky, pouze charakterizační rysy pro obě hlavní postavy chystané hry. Přesto v době okupace nadepsal jevištní pohádku Jednou ranou tři sta zabil Erbenovým jménem. Fabulační základ je dílem Vaňátkovým, inspiraci našel v pohádce O silném krejčíkovi.

V první pohádce déčka si děti oblíbily klauna Strakapouna. I tady je provázel pohádkovým dějem.

Sousedé krejčí a švec se věčně přou o to, co člověk potřebuje víc: Cihlička velebí rozum, Rašplička sází na štěstí. Krejčího týrají ve spánku mouchy; ožene se rukávem, zabitý hmyz spočítá a na svůj klobouk si napíše: JEDNOU RANOU TŘI STA ZABIL. Nachomýtne se k tomu král, Cihličku považuje za hrdinu a pozve ho na zámek. Krejčí a švec pomohou panu králi odhalit podvodníky, kteří strašili jeho poddané falešným drakem.

Svobodnější přístup k předloze dovolil Vaňátkovi pohádku oživovat a přibližovat dětem nejen postavičkami starého folklorního divadla, ale i prvky současnými. Režisér malého déčka tady odvážně vstoupil, posilován Burianovým příkladem, na "nejistou půdu aktualizace".

Přístup k pohádce našel vesměs kladný ohlas v tiskových recenzích. Oceňovaly elán souboru a jeho pohybovou připravenost. Dokládají to např. slova Eduarda Basse: "d 41 hraje svou švandu s velkým ohněm a znamenitou pružností." [1]

Návrh výpravy M.Kouřila vychází ze sdělného jednoduchého náznaku a počítá s funkčností všech prvků.

Choreografka N.Jirsíková pomáhala pohybově kultivovat scénické akce. Dětské diváky upoutal především rej mušek. Nešlo o samoúčelnou baletní vložku, její "děj" byl zakotven v příběhu pohádky a nepostrádal pointu. Královský průvod oživila choreografka a návrhářka kostýmů N.Jirsíková lidovými maskami; aktualizovala je drobnými prvky současného dětského světa. A tak medvěd si hrál s fotbalovým míčem, kobylka klibna baletila na kolečkových bruslích, jezdci "přijeli" na dřevěných tyčích opatřených koňskými hlavami apod.

Jiří Sternwald složil také pro druhou premiéru déčka původní hudbu. Zazněly zde vtipné kuplety krejčího a ševce, píseň prince z Tramtárie jako parodie operního tenora a kuplet Kačenky, hledající muže Rašpličku. Barvitá, zvukomalebná melodie doprovázela balet mušek, komponovaný jako recitativ s rytmickým bzučením dětských pouťových frkaček.

Režijní pojetí předznamenal Vaňátkův klaun Strakapoun; vervními, rozdováděnými vstupy strhával do spontánního projevu i ostatní herce. Role věčně rozvaděného a vždy brzy usmířeného řemeslnického páru svěřil režisér zkušeným členům Déčka. Machníkův rozumářský, vychloubavý krejčík a trochu potrhlý, jenom na štěstí spoléhající Horálkův švec se stali "rytíři" svého cechu opravdu k pohledání. Ostatním hercům vzrostlo sebevědomí a "zakřiknutost prvních pokusných krůčků vystřídala hlaholná srdečnost a živelnost". [2] To platilo především o žácích herecké školy E.F.Buriana, mezi nimiž dominovala jména Brodský, Dítětová, Kočová, Zázvorková.

Příčinu úspěchu pohádky Jednou ranou tři sta zabil je třeba hledat v radostném tvůrčím elánu celého kolektivu. V umělecké práci souboru od zkušených herců po žáky Burianovy školy, ve všem nacházíme "tu vzácnou ohnivou plnost jevištního dychtění, to poctivé vzepětí po dokonalosti, která tvoří zvláštní marku D 41 a překlene mnohý podružný nedostatek herecký". [3]

Druhé představení déčka nebylo ilustrací pohádky vzniklé před léty. Použitím progresivních jevištních prvků usilovalo o umělecky hodnotné, myšlenkově závažné divadlo pro děti. Ohlas u kritiky, bouřlivé přijetí inscenace dětmi a podrážděná odezva fašistického tisku to dokládají přesvědčivě.

J.Dítětová v titulní roli Vaňátkovy adaptace Robinsonky, foto: archiv autora

Blažena - Robinsonka

Ve své poslední "okupační knize" zachytila M.Majerová nelehkou cestu dospívajícího děvčete k životním jistotám. Situace hrdinky příběhu, terciánky Blaženky, je opravdu svízelná: Zemře jí maminka, a studentka zvyklá trávit svůj čas jen nad knihami a v zábavě s kamarádkami, musí opustit gymnázium. Připadá si uprostřed opuštěné kuchyně jako na pustém ostrově. Posiluje ji vzpomínka na maminku a hra na Robinsona.

Srovnání Vaňátkovy jevištní úpravy s originálem odhalí dramatizátorovu snahu zachovat myšlenkový i dějový základ díla. Z prozaické předlohy nevybírá jen dialogy, ale dramatizuje celý text. Rozdělení do 7 obrazů ve 3

dějstvích si vynutilo přeřazení některých scén do jiného prostředí. Vnitřní monolog hrdinky dramatizátor zveřejňuje slovem, někde mu dává podobu dialogu. Promluvy postav jen zcela výjimečně poněkud zkracuje, dramaticky vyhrocuje či přeřazuje jako pointy. Popis citových zmatků mladičké Blaženy a sextána Duchoně ukrývá do podtextu jejich dialogů. Obrazy z Blaženina snu nevypouští, ale hledá pro ně adekvátní vyjádření scénickými prostředky. Vaňátko-autor nepracoval odtrženě od jevištní realizace. Postavy i situace, vše už v textové podobě směřovalo ke konkrétnímu scénickému vyjádření.

J.Raban splnil slib daný režisérovi: jeho scéna poskytla hercům všechna potřebná dějiště bez zbytečných přestaveb a s tím spojených přestávek, narušujících rytmus představení. Celkově lze scénu charakterizovat jako konstruktivně úspornou a funkční. Vyzvednutím bílé kuchyňky jako Robinsončina ostrova nad ostatní prostor okolního světa se výtvarníkovi podařilo vytvořit scénografickou metaforu, podtrhující hlavní myšlenku hry.

J.Sternwald přistupoval k tvorbě hudby pro představení d 41 stejně náročně jako pro Burianovo Déčko. V Robinsonce posilovaly jeho melodie náladu vytvořenou v dramatických scénách hrou herců.

Ze stejných zásad vycházela i choreografická spolupráce N.Jirsíkové. Vznícenou představivost mladé gymnazistky vyjádřila adekvátním pohybem. Práce jako hra se stává hlavním principem pohybové složky inscenace. "Pracovní pohyb rytmuje představení. A to je obecněji zajímavé, že lze jeviště naplnit pohybem pracovních úkolů. Pro mladé herce je to nejlepší škola pro pohybovou pravdu hereckého sdělení."[4] Blaženčiny sny ve spánku a v závěru hry v horečce ztvárňuje Jirsíková expresivní stínohrou.

Svědčí o citlivém a pedagogicky poučeném přístupu Vaňátka-režiséra, že ponechal mladým atributy charakterizující léta dospívání a nesnažil se násilně "vylepšovat" jejich herecký projev. "Hra měla všechen půvab mládí, představitelé úloh jedinečným způsobem interpretovali citové polohy dnešní mládeže a našli pro ně pravý výraz. Byli také několikrát aklamováni při otevřené scéně." [5]

Nemalý herecký úkol kladla inscenace na představitelku titulní role. Zachytit počáteční bezradnost děvčátka dříve závislého na mamince, jeho první "kuchyňské" neúspěchy a jejich překonávání hrou, tápání při hledání nového poměru k lidem, citovém vztahu k chlapci i nacházení pravých jistot - to vše vyžadovalo zralý výkon. Režisér vsadil na mládí, jeho přirozený půvab a autentičnost. Jana Dítětová překvapila v titulní roli upřímností a bezprostředností projevu, ale i náznaky probouzející se herecké osobnosti. Mladickým zjevem, čistým, jasným hlasem a překvapivě pestrou hrou si podmanila obecenstvo i většinu odborných kritiků. "Zdusila všecko nápadné a halasné, zůstala živým a nesentimentálním děvčetem, ale jako by před světem chránila něco v sobě zapředeného, v čem se odehrává proměna její bytosti. Její Robinsonka má dětskou ještě průzračnost nesložitých citů, rozmarné kouzlo lidského mláděte, rozšafnost probouzející se osobnosti, aniž cokoliv je setřeno z její dívčí bezprostřednosti." [6]

Slova o přirozené, ale již uvědomělé herecké tvorbě Dítětové platí beze zbytku i o jejím partnerovi V.Brodském. Sextánu Duchoňovi dal pro tento věk typické rysy: poněkud předstírané sebevědomí, přezíravý postoj k okolí, touhu předvádět se (odvážné jízdy na kole v úzkém proscéniu).

Mezi jmény představitelek trochu potřeštěných Blaženčiných kamarádek najdeme N.Zvjaginu, Z.Kočovou, S.Zázvorkovou a další. Své kvartánky hrály s elánem a halasným studentským slangem.

Čas neúprosně prověřuje nejen hodnoty uměleckých děl, ale i kvalitu jejich kritiky. V tiskových ohlasech Robinsonky najdeme věty, odsuzující rozverné výstupy s jízdním kolem:"Kola se nehodí ani pro sextány, natož pak pro kvartánky. I v tom je nutno býti opatrný, jde-li o divadlo pro mládež, vyžadující svědomité odpovědnosti." [7] Léta odhalila recenzentovy starosti jako naivní a copařsky zastaralé. Nejde však jen o kolo, že kritik nepřistupuje k představení jako k svébytné mu uměleckému dílu, ale s apriorními požadavky pedagogickými.

B.Machník jako krejčí Cihlička v pohádce Jednou ranou tři sta zabil

Po dvou pohádkových představeních pro děti přišlo malé děčko 11. prosince 1940 s premiérou Vaňátkovy jevištní úpravy Robinsonky určené mládeži. V době okupace dostal životní příběh kvartánky Blaženky zvlášť aktuální význam pevnosti a nezdolnosti. Besedy s diváky potvrdily, že myšlenky hry našly u mladých v hledišti správného adresáta. V krátké historii našeho divadla pro mládež je Vaňátkovo převedení Robinsonky do scénické podoby ojedinělým tvůrčím činem.

(Pokračování příště)

Josef Mlejnek

[1] B: Erbenova pohádka v D 41, Lidové noviny 1.11.1940
[2] jk: Opravený Erben, České slovo 1.11.1940
[3] Citovaný článek Lidových novin
[4] V.R.: Hra o činném mládí, Národní střed 14.12.1940
[5] vzt: Robinsonka v D 41, Nová doba 15.12.1940
[6] jtg: Robinsonka na jevišti, České slovo 13.12.1940
[7] H: Robinsonka, Praha v týdnu, roč. 1940, čís.35

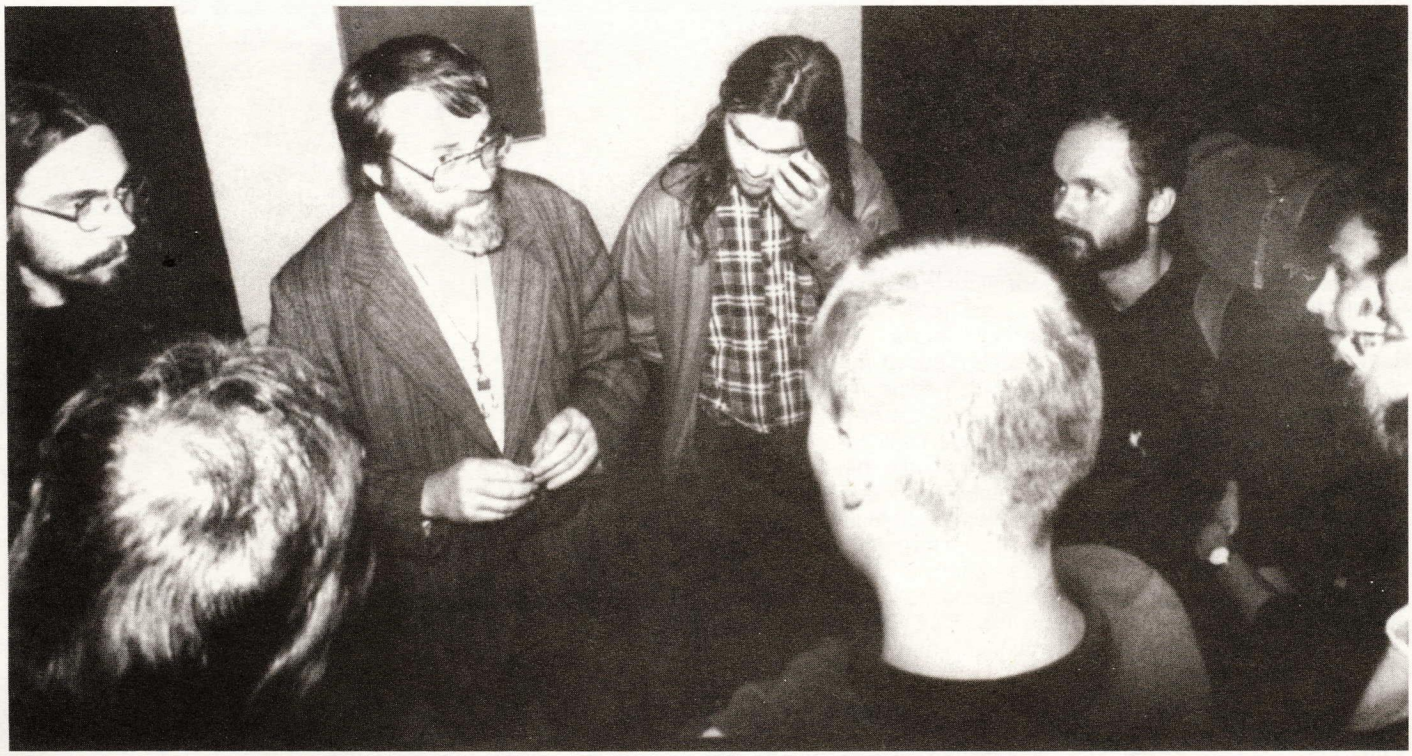

PŘELET
nad loutkářským hnízdem 1993

Již po třetí vždy o prvním víkendu v říjnu pořádá České středisko UNIMA v Žižkovském divadle v Praze přehlídku nejlepších loutkářských inscenací českých zemí - Přelet nad loutkářským hnízdem. Letos tu vystoupilo od 1. do 3. října 14 souborů a jednotlivců. Svými inscenacemi se zúčastnila dvě divadla statutární (státní) Drak Hradec Králové a Alfa Plzeň a 2 agentážní skupiny DDD Praha a Continuo Třeboň. Ostatní časový prostor pak patřil amatérským souborům. Zatím co amatérské soubory se prezentují na národní přehlídce v Chrudimi a statutární divadla na Mateřince nebo Skupově Plzni a odtud jsou na Přelet vybírána, pak agentážní skupiny zatím svoji přehlídku nemají. Mohou se tedy prezentovat na Přeletu. Ale stejně jako v minulých ročnících, tak i letos byla jejich účast velmi střídmá. Přesto, že jich není málo a mají své zastoupení i v předsednictvu Unimy, jako by mimo těch, které se přehlídky zúčastnily, o konfrontaci své práce ani nestály. A je to škoda. Přelet je krom všech kladů přehlídek (konfrontace, setkávání, vzájemné ovlivňování, inspirace, atd.) přehlídka přinejmenším účelná. Poskytuje pod jednou střechou a v krátké době obraz o současné situaci v loutkovém divadle. Umožňuje vidět nejlepší loutkářské inscenace, vzniklé v průběhu roku, pěkně pohromadě. Pro ty diváky, kteří se nemohli zúčastnit jiných přehlídek, je to pak příležitost vynikající. Mohou tu porovnávat výsledky souborů profesionálních a amatérských na nejvyšší úrovni. Navíc v pěkném prostředí Žižkovského divadla a v dobře fungující organizaci řízené Luďkem Richtrem. Přehlídka byla diváky slušně navštívena. Studenty, veřejností, loutkáři odjinud. Pražských loutkářů tu ale bylo málo. Zajímavé. Proč asi?

Úroveň přehlídky byla velmi dobrá. Diváci mohli být s přehlídkou i s poznatkem, že kvalitativní úroveň loutkového divadla má zatím tendenci vzestupnou, spokojeni. A to je více než povzbuzující.

Původně předložený program přehlídky doznal při realizaci některé změny. Představení Jossile Golem divadla V boudě z Plzně, Černošské pohádky KUŠ Liberec a Jankovi noví dědečci divadla Buchty a loutky z Chebu, se nemohla z vážných důvodů uskutečnit a místo nich byla přehlídka zcela na úrovni doplněna několika vystoupeními Tatrmanů ze Sudoměřic u Bechyně a Třeboňským Continuem.

Víkendovou přehlídku zahájila inscenace divadla Drak z Hradce Králové: Naladťe si vidličku, aneb Otevřené uši hudbě nejlíp sluší. Jiří Vyšohlíd, autor a režisér, si tu ještě se dvěma spoluherci hraje a vymýšlí a demonstruje, jak hudba vzniká. Na základě jednoduchých říkadel a písniček hudebně rozvíjí jednotlivé náměty a seznamuje přitom dětského diváka veselou a hravou formou s hudebními nástroji. Malé děti spontánně reagují a jdou s představením v duchu písniček a říkadel, zatím co dospělý divák obdivuje a oceňuje způsob, vtip a hudební a herecké kvality všech tří účinkujících. Vyprodáno a vřelý ohlas v publiku.

Večerní představení divadla FKUFRU Olomouc: Zdravíčko, copak se zas vznáší v éteru? vycházelo z Němečkovy dramatizace literárního textu Richarda Brautigana. Kultivované, intelektuální a možná i poněkud introvertní představení adresované dospělým. Diváka si získává účastí na citlivé a nápaditě rozvíjené hře, na příběhu knihy. Text knihy je čten, vypravován vypravěčem a spoluherci zobrazován a povyšován jednáním. Divák je strhován účastí na tvorbě. Je absorbován atmosférou, která při představení vzniká a je na něho přenášena více způsobem vedení hry, méně již tématem příběhu. I přes silný zážitek se přiznám, že ne všemu jsem na první podívání rozuměl, ale zážitek jako příjemný vjem ve mně zůstal.

Ranní blok byl zahájen amatérskou lidovou pohádkou O hadu a Šivarovi Tatrmanů ze Sudoměřic. Jan a Josef Brůčkovi v dalších vystoupeních i Petr tím vlastně zahájil sérii svých vystoupení, která zahrnovala průřez jejich dlouholeté tvorby. Byla přesnou ukázkou vývoje, směřování i jejich osobitého myšlení,

charakterizovaného vždy přesným zacílením, jednoduchostí, až strohostí a vtipem ve formě. Pregnantní určitostí i výraznou pointou v obsahu. Vnímáme hereckou zkušenost Josefa Brůčka, která vychází z dříve realizovaných představení. Příběhu, či Poslední Kašpárkovy šance a má svoje významné místo i v pohádce O hadu a Šivarovi. Šíři zájmu Brůčků ukazuje způsob realizace Setkání při přednesu Wernischových básní a abstraktní malbě, realizované z pocitu z nich a podporující jejich dramatický účinek. Vystoupení dala nahlédnout i do jejich dílny při Etudách, které všichni tři střídavě předváděli. Vždy tentýž znak: přesnost, jednoduchost a závěrečná výrazná pointa. Realizace pohádky O hadu a Šivarovi těží hlavně ze dvou nápadů. Scénografického, dvě postavy skryté ve společné pytlovině, vymezující prostor i pro cestu a potkávání hada. A ve slovním sdělení v použití zástupné řeči. To připomíná cizokrajnost pohádky, ale intonací zdůrazňuje i pocity. Mezi ní jsou sporadicky, ale významově vkládána jednotlivá konkrétní slova, která diváka přesně vedou po příběhu a událostech. Trojí opakování cesty je hlavně herectvím obměňováno a udržuje diváka ve stálém napětí, až do závěrečného, vypravěčem řečeného poslání příběhu. Témata Brůčkových vystoupení a jejich řazení míří většinou k lidem, k morálce a jejich přesnému výkladu. Jsou vedena přímo a nekompromisně. V Příběhu - o chamtivosti až zmaru - nejen ve slovech, ale i ve výtvarném řešení, v Poslední Kašpárkově šanci pak v nekompromisním ale při tom zábavném odsouzení šmíry při realizaci tradičního loutkového představení.

Mezi tuto rodinnou záležitost bylo zařazeno vystoupení DDD Praha: Daisy Mrázková - Můj medvěd Flóra. Dvojice herců Mirka Vydrová a Luděk Richter tu na podkladě stejnojmenné knížky vytvořili v podstatě účelové představení pro Památník národního písemnictví, k získání malých čtenářů a probouzení jejich zájmu o knihu. Účelové, ale přesto jsme viděli hravé, veselé a zábavné představeníčko, které samo získávalo děti pro aktivní řešení a soustředěné zapojení do hry. Bez mentorování a vyzývání. Jen tak jakoby samo od sebe. Přes pocity a jejich vyvolávání v dětské duši. Lidsky, lehce, citlivě. Hra je tu rozvíjena a mohla by zajisté pokračovat až do nekonečna, ale pokračuje přesně jen tak, aby neztratila divákův zájem a aby nezastřela téma, pro které je vlastně hrána. Na ilustracích knížky je pak příběh spolu s dětmi v téže aktivitě zopakován a závěrečnou písničkou pointován. A znovu nenásilně připomíná zdroj nápadů a námětů. Knížku, ve které lze všechno nalézt. Pocity, jejich předávání a zprostředkování.

Uprostřed odpoledne se uplatnila i dvě vystoupení z řad mládeže ZUŠ na bázi černého humoru. Hana Hanušová ze ZUŠ Na Střezině z Hradce Králové, ve výtvarně vtipně řešené etudě na text Hanse Arpa: Zralí k vystoupení. A v expresivně rozehrané pohybové etudě pak Hynek Dřízhal ze ZUŠ Praha 10: Možná přijde i smrt. Výstup smrti předchází příběhu o babičce, která ne a ne umřít, a příběhu veverky a zajíce, aby posléze smrt zahubila i sebe. Silné a talentované . Obě vystoupení působivě ukazují možnosti tvořivé práce s dospívajícími na odpovídající úrovni.

Klobásová komedie aneb Hamty, hamty, hamty, souboru Střípek z Plzně. Autorka, režisérka i herečka I.Faitlová, tu spolu s dalšími třemi spoluherci sehráli svěží a radostné představení maňáskového jarmarečního divadla. Na malé otočné scéně se střídal obraz za obrazem v rychlém a přesném rytmu, v nápaditě scénografii Jaroslava Hrubého (scéna) a Dany Jandové (loutky). Už dlouho jsem neviděl tak přesně herecky vyvedené představení v tomto žánru. Ono tu jde o víc. S loutkami se nehraje v

DS Střípek Plzeň - Klobásová komedie aneb Hamty, hamty, hamty, foto: I.Mičkal

Drak Hradec Králové - Naladťe si vidličku aneb Otevřené uši nejlíp hudbě sluší, foto: I.Mičkal

Čmukaři Modřišice - Medvídek Pú nebo tak nějak, foto: I.Mičkal

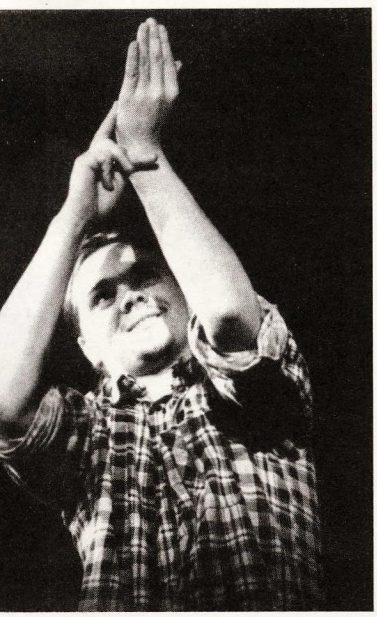

Tatrmani Sudoměřice u Bechyně - Etýda, foto: I.Mičkal

Divadlo Continuo Třeboň: Balada strašlivá o Jakubu Krčínovi a o tom, kterak s čertem brázdu vyoral, foto: I.Mičkal

Tatrmani Sudoměřice u Bechyně - Příběh, foto: I.Mičkal

zaběhaných klišé. Jejich herní možnosti jsou tu jakoby objevovány a rozvíjeny nově a neotřele s žánrem. Svěží přístup, radost ze hry a um všech zúčastněných toto na lidovou notu hrané představení, povyšuje nad běžnou jarmareční záležitost.

Divadlo Continuo z Třeboně předvedlo inscenaci: Balada strašlivá o Jakubovi Krčínovi a o tom, kterak s čertem brázdu vyoral, od člena souboru Dominika Tesaře. Režie a hudba - kolektiv souboru. Představení odehrané ve čtyřech lidech a ve velkém tempu. Překvapení pro ty, kteří je viděli dříve. Předtím zdlouhavé, polovážné, umluvené. Teď rychlé, až překotné, veselé, svobodné a sdělné. Nekonvenční výrazové prostředky. Prolínání postav živých a loutkových ve hře, čertovo označení maskou, Pánbůh s polštáři (oblaka), hůlkové loutky a holá lidská ruka mimo kostým loutky - která vyjadřuje pocity a postoje postavy, saxofon a tahací harmonika, aj. Všechny tyto prostředky nastolují řád hry, ve kterém se divák ale rychle orientuje, přijímá jej a baví se. I závěrečná pointa je v tom duchu vedena. Odpověď na otázku, jak to dopadne po trojím obelstění čerta s Jakubem Krčínem zůstává v rukou Pánaboha. Jen Pánbůh ví, jak to s ním dopadne. Jakoby tu z předchozího představení jarmarečního divadla na jevišti něco zůstalo. A v duchu toho se prezentovalo i toto představení, kde herci zůstali sami sebou a divákům to dali s chutí, s jakou hráli, patřičně najevo.

Alfa Plzeň a Studio Šrámkova domu Sobotka: Zd.Svěrák - Tatínku, ta se ti povedla. Představení profesionálního souboru jsme mohli v závěru přehlídky porovnávat s představením dvou děvčat ze Sobotky. Stejná předloha vždy jinak inscenována. Porovnávat je lze ve způsobu realizace, nikoliv je poměřovat ve smyslu kvalitativním. To není možné a není ani na místě. Plzeňské, profesionální ve všem, je veselé, zábavné a lidsky hřejivé představení. Více o životě rodiny, než o pohádce o hasicím přístroji. Už sama výprava zdůrazňuje velkou postel, zatím co okno, ve kterém se odehrává loutkový příběh je až vzadu. Děvčata ze Sobotky pohádku více prosazují a uvádí ji prostředky velice prostými. Zatím co plzeňští uplatňují výpravu, barevné zobrazení a hereckou práci, děvčata se prosazují hravostí, prostotou, podněcováním k fantazii. Představení děvčat se konalo až na závěr přehlídky a dobré pocity z ní jenom utvrdilo.

Mezi tato představení byla vložena inscenace Čmukařů z Modřišic, na motivy knížky A.A.Milneho: Medvídek Pú nebo tak nějak. Inscenace, na kterou byla napsána řada velice příznivých hodnocení, jenom potvrzuje stálost umístění Čmukařů na špici loutkářských souborů. Výborné představení. Hravé, veselé, vtipné a zajímavé. Naplněné osobitým, důsledně dodržovaným herectvím, které plně zprostředkuje a postihuje předlohu, způsob jejího myšlení a z toho vznikajících pocitů, vedoucích ke katarzi skrze upřímně míněné přátelství, s poněkud kostrbatou, ale laskavou, lidskými chybami propletenou cestu k němu. Je to realizace toho, co čtenář prožívá při čtení a tím se Čmukaři dostávají nad předlohu.

Na závěr bych chtěl říci, že díky souborům, které se tu zúčastnily, díky pořadatelům a L.Richtrovi, díky pohodě, která byla v Žižkovském divadle vytvořena, tato přehlídka má očekávání naplnila a nezklamala.

Jan Merta

Dramaturgická dílna /1/

Když něco začíná, sluší se napsat pár slov úvodem. Ale jen pár, dlouhé úvody jsou k ničemu, zvláště když se snaží přesvědčit, jak geniální je to, co uvádějí.

Tady nejde ani o genialitu, ani o novinku. Tady jde o to, jak čelit současné situaci v dramaturgii amatérských souborů. Informovanost řady těchto souborů o nové i starší dramatické tvorbě je minimální, protože není kde se informovat. Kromě DILIA, jejíž vydavatelská činnost je značně omezená, nevydává nikdo ani informace, ani divadelní texty. Navíc v řadě souborů dochází ke generační proměně a mladí členové souborů mají do práce chuť, ale znalosti většinou jen minimální. Pokoušíme se tedy na stránkách Amatérské scény vytvořit platformu pro šíření těchto informací, ať už se týkají oblasti repertoárové či organizační nebo autorskoprávní. Navazujeme tedy částečně na tradici, která v Amatérské scéně existovala už v minulosti. Např. v letech 1969-71 vycházela v Amatérské scéně na pokračování třídílná repertoárová Dramaturgická příručka pro amatérské soubory, hrající jak pro dospělé, tak pro děti. Jejími autory byli členové pracovní skupiny, vytvořené okolo redakce. Od poloviny sedmdesátých let tu zhruba deset let např. existovala rubrika Výběr pro Vás, vycházely tu i obsáhlejší charakteristiky divadelních her s ukázkami, v jednom ročníku se našlo místo i pro aktovky v celém znění. DILIA tu měla po léta svou rubriku, informující tu stručně, tu obsáhleji o dramatických novinkách. Naším úmyslem není diktovat, co by se mělo hrát, ale informovat o možnostech, které si musí každý soubor uvážit sám. Nikde není také psáno, jak dlouho tato pomoc potrvá. Doufejme, že se dožijeme časů, kdy jí nebude zapotřebí.

Jarmila Černíková

INFORMACE

Veškerou divadelní literaturu je možné si půjčit v Divadelní knihovně Divadelního ústavu, 110 00 Praha 1, Celetná 17, tel.02/2328824 (24812762), v pondělí, středu a pátek od 9 do 16 hodin na občanský průkaz.
Kdo bydlí v Praze, také v divadelním oddělení Městské knihovny v Praze, Mariánské nám. tel.2832675; půjč.doba: Po 13 - 19 hod., Út - Pá 9 - 19 hod. pouze na čtenářský průkaz.

Agentury zastupující autory:
DILIA - Divadelní a literární agentura
120 00 Praha 2, Polská 1 sokolovna: sekret.ředitele: tel.02/252207, **div.oddělení**, redakce tel. 02/254520, 250298
liter.oddělení tel. 254267
média,právní - software tel.252067
informace o devizách : pí Zárubová, tel. 254520, (250298) 101 00 Praha 10, Služeb 4
hudební oddělení tel. 771991
ekonom.odděl. tel. 771990, 701627
honoráře tel. 701748 , 703558, 705324
DILIA - zasilatelství IAL, PO BOX 26, Železná 56, 267 07 Chýňava u Benešova, tel.: 0311/93366
Agentura AURA-PONT, 158 00 Praha 5, Radlická 99, tel.539909
Agentura AUTOR, 150 00 Praha 5 - Smíchov, Na bělidle 23, tel.546094

STANISLAV GROCHOWIAK
Dulle Griet
ŠÍLENÁ GRÉTA

Obyčejná nehezká pětadvacetiletá Gréta z malé vesnice nedaleko Paříže zůstane sama z celé rodiny, jejíchž třináct členů pochovala a zdědila jejich majetek. Na anonymní udání přijíždí za Grétou starý prokurátor, aby se seznámil se svým posledním soudním případem před penzí, kterým má být právě Gréta, podezřelá ze třináctinásobné vraždy. Exhumace všech třinácti mrtvých prokazuje přítomnost arzenu v jejich pozůstatcích. Gréta tvrdí, že žádnou vraždu nespáchala. Ale soudní toxikolog, shodou okolností prokurátorův zeť, staví proti její prostoduché obraně zdrcující vědecké toxikologické důkazy. I když je tíha jeho důkazů veliká, přece se prokurátor nemůže zbavit pochybností o Grétině vině. Je sice jednoduchá, ale není hloupá, je prostořeká, ale není pokrytecká a prohnaná. Na rozdíl od toxikologa, který považuje Grétin případ za krok ke kariéře, vidí prokurátor lidskou stránku celého případu, ale chybí mu důkazy pro její obhájení. Zatím vesnice Grétu vyobcovala, ve vězení dostává Gréta výhružné dopisy, ocitá se mezi kriminální spodinou a není jista životem. Najatý obhájce, který se ujal jejího případu jenom z finančních důvodů, vidí jedinou možnost, jak odvrátit od Gréty trest smrti - lékařské vysvědčení, že je šílená. Obstará tedy psychiatra, který se snaží Grétě vsugerovat, že oněch třináct vražd spáchalo její druhé já, její "sestřička". Gréta sice stále trvá na své nevině, ale její psychická rovnováha už těžko odolává tlaku vnější štvanice i vnitřnímu zmatku, vyvolanému psychiatrem. Soud odsoudí Grétu k trestu smrti. V noci před popravou dostane prokurátor, vnitřně nespokojený s výsledkem procesu, náhlý nápad. Přemluví toxikologa, aby exhumoval čtrnáctou mrtvolu, ale z opačného konce hřbitova, než jsou pochováni Grétini příbuzní. Výsledek je ohromující. I tělo tohoto mrtvého je plné arzeniku. Vědecký důkaz zločinu se zhroutí, je pouze důkazem přítomnosti arzenu v hřbitovní půdě. Pod celým hřbitovem se totiž táhne ložisko arzenu. Gréta je propuštěna na svobodu. V posledním okamžiku unikla smrti, ale přišla o rozum. O její velký majetek se rád postará jeden z vesničanů, náhodou hrobník, který si vezme Grétu jako přívažek za ženu. Veřejnost, která oslavuje Grétu jako oběť justice, se obrací proti prokurátorovi a toxikologovi. Prokurátor i jeho dcera, toxikologova manželka, dají toxikologovi najevo, že jejich rodina může být mravně rehabilitována pouze jeho sebevraždou. Nedojde k ní, v poslední chvíli rozhodnou obchodní zájmy. Jako objevitel žíly arzenu má toxikolog nárok na značný podíl z výnosů spěšně založeného podniku pro těžbu arzenu. Jeho žena dostane jachtu a to ji smíří s nepodařeným manželstvím. Prokurátor osamí. Z hloubi jeviště přichází zvolna Gréta. Na hlavě má hrnec, kožené rukavice, před sebou drží pohrabáč. Je k nerozeznání podobná Šílené Grétě na Breughelově obraze apokalyptické vize, odpudivé ženě v groteskní výzbroji mezi žraloky - lidojedy, ve společnosti, která připomíná obyvatele pekla. Je šílená strachy - a strach plodí agresi. Prokurátor vyzývá Grétu, aby se vzbouřila. A Gréta zvedá pohrabáč a s vytím se vrhá na prokurátora. A touto scénou, kde se kriminální příběh dostává na pomezí reality a snu, či vize, hra končí.

Drama polského dramatika přeložil Erich Sojka. Hra má jedenáct obrazů, ale autor dává možnost hrát jen "tolik částí, kolik je jich skutečně zapotřebí". Mužských rolí je 12, ženských 3+6. Velké role: mužské 2, Prokurátor (60 let) Toxikolog (30-40 let), ženské 2 Gréta (25 let) a Prokurátorova dcera (asi 30 let). Střední role: mužské 7 (Advokát, Kaplan, Kličník Baxt, 1. hrobař, 2.hrobař, Geolog), ženské 1 (Xenie). Malé role mužské 3 (Policista, Pasák, Dozorce), ženské 6 (ženy ve vězení). Dekorace náznaková (smuteční pokoj, vězeňská cela, vězeňská hovorna, Prokurátorův byt, Grétina cela, ulice). Text vydala DILLIA jako 70. sv. Informativní edice.

Stanislav Grochowiak (1934-1976), polský básník, spisovatel a dramatik. Jeden z nejvýznamnějších představitelů tzv. "pokolení Současnosti", literární skupiny mladých, kteří se sdružili koncem padesátých let kolem týdeníku Současnost. Na schematismus 40. a 50. let reagovali příklonem k neobyčejnému, neschematickému, často groteskním tématu a hrdinovi. Jejich snaha po "odrůžovění" výpovědí o světě je vedla po jistou dobu až k přehnanému zdůrazňování neestetických stránek života, ke kultu ošklivosti, k turpismu. Grochowiak začínal jako básník a zůstal poezii věrný až do smrti. Vydal i čtyři romány, ale nejzajímavější je jeho dramatická tvorba pro rozhlas i pro divadlo. Do češtiny byly přeloženy hry Král IV. (1963), Kluci (1964), Jitřní úzkost (1973) a Dulle Griet (1976). Podkladem jeho poslední hry byl stejně neuvěřitelný jako pravdivý a proslulý kriminální příběh ze 70. let známý jako "pohřeb francouzské soudní toxikologie".

JEVGENIJ ŠVARC
Drak

Do městečka, v němž žije archivář Charlemagne a jeho krásná dcera Elza, přijede jednoho dne potulný rytíř Lancelot. Od Elzina kocoura se dozví, že v městečku panuje už čtyři sta let zlý drak, zplozenec války, který má tři hlavy a tři různé podoby. Obyvatelé ho musí živit a odvádět mu každoročně jednu pannu. Letos je právě řada na Elze, která je už smířená s osudem. Lancelot se do Elzy zamiluje a rozhodne se, že draka zabije a město osvobodí. Když se

drak v jedné ze svých podob objeví, vyzve ho Lancelot na souboj. Drak chce Lancelota zabít hned, ale archivář ho upozorní, že podle vyhlášky, kterou Drak sám vydal, to není možné. Souboj je tedy odložen. Vyhlídka na osvobození ovšem nijak obyvatele města nenadchne. Už si na otroctví zvykli a zdá se jim, že je lepší mít vlastního Draka, kterého už znají, než Draka cizího, na nějž si budou muset teprve zvykat. Lancelota tento postoj překvapuje a to ještě netuší, že se Drak uchýlil ke lsti - dal Elze dýku a nařídil ji, aby Lancelota zabila. Pomocníkem Draka při této lsti je Elzin ženich Henrich, který Elze sdělí, že dostal od Draka svolení ke svatbě s Elzou, splní-li Elza Drakův příkaz. Drak si potom vybere jinou pannu a Elza bud mocí žít s Henrichem. Městská rada dokonce nabídne Lancelotovi odstupné, když nechá Draka na pokoji. Lancelot odmítne, a tak mu radní dají tak mizernou výzbroj k boji, že ho předem odsoudí k prohře. Ale ani to Lancelota od boje neodradí. Posiluje ho jednak láska k Elze, ale také důvěra tkalců, čepičářů, kováře a houslaře, kteří na něj čekají už mnoho let a kteří ho vyzbrojí velmi užitečnými zbraněmi: kouzelným létajícím kobercem, čepicí činící člověka neviditelným, kouzelným mečem a kouzelnými houslemi. S pomocí těchto zbraní a s pomocí Kocoura a Oslíka Lancelot Draka zabije. Sám je ale těžce raněn a po boji zmizí. Toho využije Purkmistr, strčí do vězení tkalce, čepičáře, kováře i houslaře, jmenuje purkmistrem Henricha a sebe prohlásí za hrdinu, který porazil Draka. Zároveň se rozhodne, že se ožení s Elzou. Nijak mu nevadí, že občané jsou proti a tajně píší po zdech první hlásku Lancelotova jména, že Elza je proti, že Archivář se nedá podplatit, aby uznal Purkmistra za národního hrdinu. Sezve svatebčany, ale než se podaří dokončit svatební obřad, objeví se ve městě Lancelot. Byl dlouho v horách, kam ho polomrtvého odnesl Oslík po boji s Drakem, a kde ho uzdravila dřevorubcova žena. Už měsíc se toulá s kouzelnou čepicí na hlavě městem a vidí co všechno napáchal Purkmistr a jeho pomahači. Osvobodí své pomocníky a místo nich strčí do vězení Purkmistra a Henricha. Ožení se s Elzou, ale nežije šťastně až do smrti, jak by se v pohádce dalo předpokládat. Čeká ho ten nejtěžší boj - proti otroctví, které se uhnízdilo v duších a srdcích obyvatel města.

Fantastickou pohádku o třech dějstvích přeložila Eva Sgallová. Má tři dekorace (kuchyň s velkou pecí, náměstí se studnou a radnicí a sál v purkmistrově paláci, podle autorových představ. Z 19 mužských a 6 ženských rolí je 5 velkých mužských rolí (Drak, Lancelot, archivář Charlemagne, Purkmistr, jeho syn Henrich) a 1 velká ženská role (Elza). Ostatní role jsou většinou středního nebo menšího rozsahu (1.tkadlec, 2.tkadlec, Čepičář, Houslař, Kovář, Chlapec, Strážný, Žalářník, Podomní obchodník; 3 Elziny přítelkyně, 2 Měšťky. Autor počítá i s malým komparzem. Vydal Orbis 1962.

Jevgenij Lvovič Švarc (1896-1958), ruský novinář, prozaik, básník, dramatik a fimový scenárista. Svou bohatou fantazii i okouzlení H.CH.Andersenem věnoval tvorbě pro děti (Sněhová královna 1938, Pohádka o ztraceném čase 1948, Zakletí bratři 1955, Mořský car 1961 aj.), ale i pro dospělé (pohádkové komedie Nahý král (1934), Stín (1940) a Drak (1943).

Jarmila Černíková

Jsou ještě lidé,

kteří člověka obohacují a obšťastňují, ačkoli žijí někde jinde a nějak jinak, ačkoli se s námi setkají jen jaksi namátkou a nechtěně a ačkoli nemáme čas si spolu vyměnit něco víc než pár slov. Napsal jsem před lety do tohoto časopisu článek o Gustavu Schorschovi, o divadle terezínského ghetta a o české židovské kultuře vůbec. Dostal jsem na tento článek ještě na sklonku totality ohlas (považte) až z Izraele. VLASTA SCHÖNOVÁ, pamětnice a aktivní spolupracovnice Gustava Schorsche a vůbec terezínského divadla, mně v něm za článek poděkovala, opravila pár nepřesností a nabídla další spolupráci. Vyměnili jsme si několik dopisů, totalita padla a našlo se pro ni v Čechách víc potencionálních (a věřím, že i fundovanějších) spolupracovníků. Výňatky z jejích vzpomínek začaly vycházet v Literárkách, celé dílo vyšlo letos v nakladatelství Ivo Železný. Napsal jsem o něm recenzi do Lidovek a oni ji tam "osekali" jak nemocný strom. Bylo to asi takhle:

Jako červená knihovna se čte autobiografie Vlasty Schönové **Chtěla jsem být herečkou**. Životní příběh české herečky, která po dobrovolné emigraci do Izraele přijala jméno **Nava Shan** a která se až po padesátce provdala za svou dávnou a nejhlubší lásku Čecha Huberta Herrmanna (odtud třetí používané příjmení). Ve svých vzpomínkách nás autorka osobitým, jaksi strohým a výsostně osobním stylem seznamuje se svým "životaběhem", který byl jasně determinován tím, co je uvedeno v titulu knihy, ale který byl díky působení okolností historicko-politických i osobních podrobován řadě zastavení, odboček a osudových zvratů.

Mladá česká židovská adeptka herectví pocházela z rodiny, zřeknuvší se víry svých předků a vyznávající hodnoty Československa. Na období první republiky, v níž byl abstraktní pojem demokracie denně osvědčován konkrétními skutky, vzpomíná paní Schönová s úctou a láskou. Už v dětských letech stála na prknech Vinohradského divadla a dostávalo se jí prvního poučení od herců velkých jmen. V roce 1938 byla hereckou partnerkou mladičkého Rudolfa Hrušínského a její herecká kariéra se začínala slibně rozvíjet. S přáteli (Gustav Schorsch, Jiří Orten, Pavel Tigrid) založila Divadélko pro 99, které se stalo jakousi tribunou určité části tehdejší nejmladší divadelní generace.

O rok později se stalo to, co se stalo, a "Váva" se ocitla v umělecké ilegalitě. Stala se tehdy průkopnící toho druhu divadelní činnosti, která je pro českou kulturu charakteristická, divadla bytového, které je nezastupitelným výrazem vzpoury jednotlivce proti kulturnímu útlaku. V divadelní činnosti pokračovala i po transportu do Terezína, kde spoluvytvářela vysoký umělecký profil divadla činoherního a byla možná nejdůležitější osobností divadla dětského (např. režisérka pověstné terezínské inscenace Karafiátových Broučků). V době protektorátu se mladá herečka přiklonila k sionismu a tak, jakkoli se plně zapojila i do poválečného českého divadelního života, využila po návratu z koncentračního tábora první příležitosti, kdy mohla přesídlit do Palestiny. V den vyhlášení izraelského státu, 14. května 1948, se ocitla v zaslíbené Zaslíbené zemi, kde se stala jednou z nejosobitějších postav izraelského divadla jak kamenného, tak i netradičního...

Není to takřka červenoknižní příběh? Jenže se za ním skrývá skutečné, čisté umělecké úsilí a poslání i strádání a utrpení, jež si pohodlný občan stabilizované části Evropy nechce připomínat. A ani mu nevěří, třebaže je znovu prožívají lidé takřka za humny a které paní Nava dokázala překonat tak, jak o tom vypovídá

Setkání s Vlastou Chramostovou na fotce Pavla Štolla

její svědectví: Nemyslím, že žízeň po kultuře a umění v podmínkách Terezína vyplývá z vůle zapomenout na skutečnost, ve které žijeme. Že to byl určitý druh iluze. Správnější je asi říci, že to bylo vše pravdivým výrazem vůle pokračovat za každou cenu ve vlastním životě a nedat jej rozbít vnějšími podmínkami. Životní příběh Vlasty Schonové je příběh silný a pravdivý, opravdový, skutečný a důvěryhodný. A věřím, že to nebyl jeho zmíněný charakter, který nakladatelství, jehož mohutná produkce je zaměřena především na (velmi) nenáročného čtenáře, vedl k vydání této osobitě zpracované autobiografie. Věřím, že existují nakladatelé, kteří na škvárech vydělané peníze investují do projektů nekomerčních a bohulibých...

Po letech, kdy jsme o sobě jaksi nevěděli, jsem dostal od paní Navy pozvánku na slavnostní uvedení její knihy na trh. Neváhal jsem ani okamžik, "zbuntoval" jsem Pavla Štolla a stali jsme se účastníky nevšedně krásného zážitku. Entuziastická, optimistická a krásná paní nás seznámila nejen se svou knihou, ale vpustila nás jaksi do svého života, v němž se nemá zač stydět. A to je nesmírně mnoho - ruku na srdce, můžeme to každý o svém životě říct? Já tedy ne... Setkali jsme se se zkušeností, která naše zkušenosti neuvěřitelně přesahuje a nesmírně obohacuje. Setkali jsme se s osudem, který v sobě spojuje zkušenosti první republiky, zkušenosti lidského utrpení a zkušenosti budování nového života v nové, vyvzdorované zemi, tedy zkušenosti vlastně nesdělitelné a přece v podání paní Navy naléhavě sdělované s decentní sugestivností hodné pravé dámy. Když mně Pavel později děkoval za zprostředkování nevšedního zážitku, způsobil mi velké rozpaky. To přece ne já, to ona a jenom ona!

On ten večer byl tedy pro fotografa žeň. Například setkání Navy Shan s Vlastou Chramostovou, se kterou kdysi v Brně alternovaly. Bylo tu neuvěřitelně nesourodé spektrum kulturních osobností, které mají k paní Navě vztahy velmi rozdílného kalibru. Šéf lounské knihovny Ivo Markvart, přítel Huberta Herrmanna Jan Vodňanský, dávný kolega paní Navy Karel Pech, Sergej Machonin atd. atp. Byl to krásný večer, jeden ze zážitků, které dají člověku pocítit kontinuitu a sílu umění. A zejména umění divadelního, jehož síla je především v kontaktu živého (umění) s živými (lidmi). A tak jsem měl takhle v září zážitek vánoční a na Vánoce jsem si ho také schoval.

Jiří Brixi

Stať

Prvý dětský soubor jsme (přijedše pozdě) neviděli. Druhý dětský soubor hrál drobné naučné příběhy. Například o tom, že by se nemělo žít spotřebním životem, že televizi tedy ne a pod. ... Zaujal mě způsob, jakým děti své role hrály. Byly tu prvky zvenčí naučené (a nezvládnuté) pantomimy, pohádkové víly, pokusy o psychologické herectví, fousy namalované na tváři, dětská lhostejnost a rozpačitost smíšená s dětským nadšením a to vše - kupodivu - vzbuzovalo částečné sympatie k vedoucímu souboru.

Textu jsem (chválabohu) nerozuměl. Zdálo se mi ale, že i v něm byla smíšena poučenost s naivitou, leckdy i s blahovolným podřízením se dětem. Po představení jsem si napsal: Pokusy o vnitřek, pokusy o pochopení - jako bych chtěl pochopit množství v samotě.

Třetím kusem byli mládežníci. Černé, kožené bundy a kalhoty, fialové rty, rock. A. Dvořák, a růže. Ty postupně házeli do středu jeviště mezi sebe a já pochopil, že je to pohřeb. Skoro bych přísahal, že jsem svědkem pohřbu jejich dětství.

Ponuřina se diskotékově prosvětlila a přišlo uvolnění, vlnění, rytmus, opojení, drogy, láska, sex, drogy, vášeň, milování, drogy... Na skupinu mladých se snáší igelitová plachta. A opět bych (a opět špatně) přísahal, že ta plachta není droga, ale nezájem, zloba a opovržení těch starých... Zmrtvená halda znehybnělých těl se, pod příkrovem, pozvolna probouzí, protahuje se, uvědomuje si sebe sama i své okolí a zcela nevědomky (ale logicky), pomalu, po kouskách proráží, protrhává a na kousky ničí průhledný sice, ale neprodyšný igelitový příkrov. No - byl to zážitek ... a byl jsem jen rád, že jsem nemusel použít svůj nůž, už už v kapse nalezený, už už otevřený, už už k prořízntutí igelitu připravený... a opět zasunutý. Opět si pomohli sami.

V paměti se mi honí další výstupy.

ČAS
18-06 hod.
19-20 červen
1993 n.l.

MÍSTO
Stodola 10x20 m
bez hřebíku roubená
Rakousko
Evropa
Svět

VĚC

Theater TOTAL

Aneb
dvanáct představení
v jednom kuse

Dva natřesení amatéři na jevišti předstírají život. Konkrétně nudícího se šéfa a ... jak bych to měl napsat? ... vstřícnou sektretářku. Stál jsem naštěstí u dveří a proto jsem mohl včas a nepozorovaně odejít.

Slováci přišli s Mrožkovým seminářem jen pro pány. Nelehký autor dobrých absurdit byl natolik dramaticky pozměněn, že jsem se i v textu ztrácel. Rakouští diváci z občas hozených - ajn, cvaj, majn, najn a ja - také příliš moudří nebyli.

Ne všechny hry té noci jsem si zapamatoval. Zajímavý byl projev dobré herečky hrající utahanou starou prostitutku.

Samotné poslání hry - marná snaha o navrácení již zlomeného ducha zpět, k radostným výšinám - a to prostřednictvím bezpohlavního idiota - bylo nicotné.

Zaujala mě absurdní hra dvou mužů (50 a 30?) se slovy - slůvky a slovíčky. I když znám z němčiny (promiňte, rakouštiny - když ony jsou si tak podobné) snad jen deset slovíček, velice jsem se bavil nad obměnami, změnami variacemi jednotlivých výrazů a slůvek, kterými mezi sebou oba pánové lehce, jakoby náhodou, pohazovali.

To nejlepší nakonec: On, starý, protřelý tulák, ona, snad pamatující lepší časy - nebo - kdysi dáma lehčích mravů(?)... snad na tom ani nezáleží. Ale ten dialog! Karel Tomas z něj nepochopil nic. Byla to totiž hra nářečí a žargonu - ale - byla to krása! Tam, na tý scéně, v tý stodole, před těmi diváky, na tý lavičce, - totiž - jiskřili dva lidé. Krásní, živí lidé, kteří se krásně, bezprostředně bavili. O čem? Nevím. O nějakém milionu. Ale na tom nezáleží. I když lidi řvali smíchy...

... teď mě napadlo. Chtěl jsem napsat, že to bylo to nejlepší, co jsme v Guntersdorfu viděli, ale pak jsem si vzpomněl na ty mládežníky, na jejich vášnivou, niternou výpověď, na jejich vyzývavý boj se sebou i s ostatními... a to vše v závěru přešlo v poklidný, vyrovnaný, spokojený rozhovor plný nadějí a nedorozumění, na rozhovor dvou starých skorožebráků, v pokoji si odpočívajících na lavičce.

A čas zase kolem o kolo otočil.

V čase noční krize (03 hod) hráli Tatrmani Příběh, Čáru a Sen. Diváci byli (kupodivu) vnímaví a aktivní. Tak se nám společně povedlo prorazit do stěny noci díru a podívat se jí do svítání. Když jsme totiž skončili, začali pípat ptáci.

Pak bylo jen dramatické čtení, na které jsem se neodvážil jít. Ostatně - balili jsme.

Vše skončilo - již dávno v novém dni - drobným žertem místních organizátorů.

Ještě něco?

Ano!

Tahle akce je hrozně zajímavá. Jde z ní ale strach a stále na ni myslím.

ZÁVĚR

Doufám, že Karel Tomasů, Jan Brůček nebo Petr Brůček uvedou některé nepřesnosti a omyly, kterých jsem se dopustil, do pořádku. Nyní mají volné pole působnosti.

Já už jsem se nažvanil dost.

Howgh

Josef Brůček

Seniorrentheatertreffen des B D A T

SEMINAR MULTIPLIKATORENAUSBILDUNG
vom 19. - 22. August 1993 in Scheinfeld bei Würzburg (Bayern)
aneb o něčem, co zatím v českých zemích moc neznáme

Byla jsem tam tři dny a poznámek mám tolik, že nevím z které strany začít, aby to dostalo nějaký řád.
Zkusím to takto:

1) Seniorské divadlo (Nebo chcete-li divadlo seniorů)

Je to amatérské divadlo, kdy hrající členové souboru mají věkový průměr minimálně 60 let. U ostatních, tj. režisér, vedoucí souboru, technika a další, již na věku nezáleží. Provozuje se u našich západních sousedů v Německu a dalších zemích (Švýcarsko, Švédsko, Rakousko, Dánsko) již několik let a je stále rozšiřováno a podporováno. Věnuje se mu veliká péče a publicita. Pořádají se semináře, setkání, přehlídky.

V Scheinfeldu na toto téma hovořila paní Josette Gillmann - Mahler ze Švýcarska, viceprezident BDAT pan Wolfgang Rostock a v podstatě se o tom hovořilo neustále v průběhu všech tří dnů. Rozepisovat se v ucelených větách a vymýšlet k jednotlivým problémům "omáčku" se mi zdá zbytečné. Jsem přesvědčena o tom, že každý ze čtenářů pochopí o čem je řeč i z následujících poznámek:
- seniorské divadlo je **lidové divadlo** v plném slova smyslu
- divadlo pro staré - nejen divadlo jako takové, ale řeší se i **psychologické problémy**, např. osamocení, osobní i rodinné problémy - terapie - nová životní energie
- zkoušky a role: charaktery, **autenticita** - šance pro seniorský teátr
- role podle typů - důležitost malých rolí - nikoho nepřetěžovat, ne dlouhé zkoušky - žádné soukromé zkoušky (**potřeba společného kontaktu**) - prvotní je divadlo (na zkouškách se nezabývat soukromými problémy - herci mají především hrát)
- **humor, společné pití kávy**
- **autorita vedoucího** - dobrého, špatný může leccos zkazit - důležité je iniciovat, ale neponechávat je samotné - spousta diplomacie - při vedení 50-60% psychologie
hrané texty - **hledají se hry veselejší** - publikum očekává zábavu - publikum není zvědavé jen na problémy starších lidí - **předělávají se texty** - vlastní texty
- semináře - **kreativní semináře**, multiplikační školení
- proč ne staří a mladí dohromady? - mladí propagují dynamické divadlo, staří jiné problémy - jsou i smíšené skupiny (funguje to např. při zkouškách, kdy staří mají strach jít večer sami domů) - **spolupráce s mladými** (mladí píší - staří to hrají)
- v každé vsi, v každém městě jsou starší lidé - dělají se průzkumy - vyzývají se lidé v místním tisku - pomáhá se: **něco si platí sami**, ale na něco se jim přispívá (administrativa apod.)
- "altersheim" - skloňuje se ve všech pádech - **hraje se pro ně, s nimi, v nich**
- dělá se hodně pro to, aby byl trochu "**poražen kult mladého divadla**"

2) Vlastní seminář

Když jsem obdržela nabídku k absolvování tohoto semináře, dostalo se mi zároveň omluvy: "samozřejmě, že víme, že do seniorů nepatříš, ale kdybys měla zájem..." Nepatřím a zájem jsem měla. Ale i trochu strach, jestli si s nimi budu rozumět. Jsem totiž zvyklá pohybovat se v divadle mezi mnohem mladšími lidmi. Dopadlo to bezvadně. Byli mladí duchem i jednáním.

Seminář, ve kterém jsem pracovala, se nazýval "Improvisation von Kurzszenen für das Altentheater". Vedla jej Sylvia Hatházy z Hamburku a to s plným vědomím, toho, s jakými lidmi pracuje. Bylo jasně vidět, že ví, o co jde. S mnohými se ostatně znala osobně z minulých seminářů i z konkrétní spolupráce v souboru. Sama je vedoucí jednoho z těchto seniorských souborů a pro svůj soubor sama upravuje texty a píše texty vlastní (např. na základě souborových improvizací). Aby však nevznikl dojem, že to bylo jen takové "pro babičky a pro dědečky", kteří už moc nemůžou. Ó ne! Byla to divadelní práce v plném slova smyslu. Po celou dobu určenou pro vlastní práci, se dělalo naplno, bez zbytečných průtahů, s elánem a kreativitou. A s humorem a otevřeností a v pohodě! Takto jsem to v našich seminářích pokaždé nezažila (je to snad i věkem a určitou životní moudrostí?).

Nebudu se pouštět do podrobného rozpisu obsahu semináře. Většina z probíraných věcí mi není neznámá, ale byly tu zajímavé odlišnosti v postupech a způsobu prezentace. Každopádně inspirace pro divadelní práci bez ohledu na věk seminaristů nebo členů souboru.

A pro mne osobně znovu potvrzená zkušenost. I když se člověk cizím jazykem dorozumí, při takovéto práci je s hledáním vhodných slov přece jenom větší práce. A tak najednou zjistíte, kolik toho jste schopni ještě vymyslet jinými divadelními prostředky. A doma na zkouškách se dušujete, že už nic udělat nemůžete a mluvíte a mluvíte a jen mluvíte.

3) Co mne zaujalo

a) **prostředí**

Vše se odehrávalo v Bildungshaus Kloster Scharzenberg, Scheinfeld. Zřejmě dům pro vzdělání a s možností i ubytování turistů. Vše vespolek - ubytování, jídelna a kuchyně (výborná strava a každý den přesně v 15,00 hod. společné posezení "u kafíčka"), vhodné prostory pro práci v seminářích, vinárna a kostel). Vše v podstatě v jedné budově. A zahrada. Pro pěstování zeleniny, spousta květin a takovým tím typickým kruhem pro meditaci mnichů. Tak jsme se také na chodbách potkávali. My seminaristé, paní z kuchyně, několik zde ubytovaných turistů, místní obyvatelé - účastníci bohoslužeb v kostele a mniši řádu františkánů (mladí, sympatičtí muži, oblečení jednou do mnišské kutny, podruhé v džínách nebo kraťasech a tričku). Není to zase až tak samozřejmé pro člověka od nás a proto se o tom i zmiňuji. Byla jsem totiž docela dojatá v situaci, kdy mladý, inteligentní a příjemný představitel řádu nás přišel oficiálně pozdravit a popřát nám hezkou práci.

b) **jak pracují účastníci semináře**

Jak jsou otevření, vstřícní a ochotní přijímat věci - učit se nové. A vůbec, že na semináři jsou starší, vlastně staří divadelníci. U nás mnoho těch starších už žije z podstaty a

mají dojem, že semináře a dílny jsou jen pro mladé. Uvolněnost všech, pohoda, všichni přijeli včas, nikdo neodjížděl předčasně. To vše zřejmě i proto, že už mají zaopatřené rodiny a tyto záležitosti nepřinášejí pro ně rodinné komplikace. Ani problémy v zaměstnání.

c) **Celkové vztahy a společenská úroveň setkání**

Člověk zvyklý z jiných divadelních dílen a setkání na mnohem ležérnější způsob oblékání - i v Hronově teď platí při jakémkoliv představení "čím hůře, tím lépe" - si uvědomí určitý rozdíl. Ke stolu a společnému večernímu posezení se dámy samozřejmě převléknou a pánové přijdou v kravatách. Nejí se ve spěchu mezi prací, je dostatek času na odpolední siestu a soukromé povídání, při absolutním využití času určeného na práci. Panovala tu harmonie, samozřejmá disciplina a tvořivá atmosféra. Asi je to i věkem účastníků a jejich životní zralostí. A ještě závěrečný večer. V úvodu byly "předvaděčky" z práce obou seminářů. To se dá vždy předpokládat. Ale pak, když jsme seděli společně u sklenky, předváděli si seminaristé mezi sebou své výstupy, recitovali, zpívali. Bylo to spontání, milé a určitě ne předem režírované.

Co dodat?

Seniorské divadlo takto samostatně provozované existuje zhruba 6 let. V současné době se jeho podpoře věnuje velká péče. Myslím, že i u nás je několik souborů odpovídajících kritériím seniorského divadla nebo je to alespoň část věkově různorodého souboru, která může mít samostatnou inscenaci. Bylo by dobré, aby se takovéto soubory ozvaly a oznámily svoji existenci na ARTAMU - českou sekci AITA a využily možností různých nabízených setkání a přehlídek. Pokud je mi známo, i u nás se předpokládá podpora rozvoji seniorského divadla. Tak nejen "držím palce", ale jsem ochotná v této věci i konkrétně, podle svých sil, pomoci. **Lída Honzová**

Hrotsvita
Z GANDERSHEIMU

(pokračování 4)

Abraham (opět plným titulem Pád a obrácení Marie, nutí Abrahama poustevníka - Lapsus et coversio Mariae, neptis Habrahae heremicolae), je mezi Hrotsvitinými hrami kvalifikována jako nejkvalitnější dílo.

Děj se odehrává v Malé Asii - není to ovšem určeno přesně - kde žije poustevník Abraham se svou netí a schovankou Marií. Krása dorůstající dívky vzbuzuje v adoptivním otci obavu o její spásu, proto po poradě s přítelem, rovněž poustevníkem Efremem, uzavře děvče s jejím souhlasem do cely a vede s ní osamělý život. Takto se Marie chová až do dospělosti, její další osud se dozvídáme z hovoru nešťastného Abrahama s Efremem. Marie ho opustila, svedena mužem, který pronikl až do její samoty v převlečení za duchovního. Abrahamovi je těžko, neztrácí však naději, že se mu podaří dceru navrátit k řádnému životu, přestože, jak mu přátelé sdělili, žije nyní jako vyhledávaná kurtizána v nevěstinci.

Abraham se rozhodne porušit svůj poustevnický způsob života a vydat se za ní do města. Převléká se dokonce za hejska a odjíždí na koni. Ve svěže realistické scénce s hospodským, který láká poutníka do své hospody, nabízí mu nocleh a jídlo, se Abraham vyptává na Marii. Zjišťuje, že skutečně žije "životem nevěstky", má nespočet milenců a je široko daleko známá svou krásou. Hospodský však vysloví obavu, že mladičká kráska pohrdne stářím Abrahamovým. Přesto ji zavolá a Marie je o chotna přijmout starého milence. Marie je několika větami konkrétně vystižena jako zkušená záletnice - na Abrahamovu výzvu, aby ho políbila, nabízí mu svoje objetí, chová se vyzývavě, ale zároveň je patrno, že dosud není zcela zkažená, neboť něžný polibek starce vyvolá u ní ihned vzpomínky na minulý život i na svůj pád, kterého lituje. Abraham však naléhá, aby mu věnovala svou lásku a v Marii se opět ozve zkušená kurtizána. V Mariině domě teprve se dává Abraham poznat, obrací se k Marii laskavými, dojímavými slovy ("má přijatá dcero, části mé duše"). Jeho otázky jsou zároveň otcovskými výčitkami, ihned však dívku povzbuzuje a přesvědčuje ji, že "hřešit je lidské, ale setrvat v hříchu ďábelské" a Marie ráda nastoupí s ním cestu k domovu i k pokání. Abraham radostně sděluje zprávu o jejím návratu příteli Efremovi.

Legenda, z níž Hrotsvita přejala příběh, pocházela ze Sýrie ve 4.století. Oblíbené téma o napravení padlé ženy vycházelo z legendy o svaté Máři Magdaléně, vyznavačce Krista, která rovněž byla hříšnicí, potom se obrátila a byla spasena. Její příběh byl ve středověku častým námětem k dramatizaci a vůbec uměleckému ztvárnění, proto i příběhy podobné došly značného rozšíření. Důvodem bylo také, že křesťanská zásada pravila "větší radost nad jedním hříšníkem polepšeným, než nad devadesáti devíti spravedlivými". Vhodně tedy souzněla s Hrotsvitiným náboženským přesvědčením. Její práce byla samostatná, přestože přímá předloha byla zdařilá a autorka z ní mohla přejímat.

Legenda měla tzv. hagiografické momenty, jakási loci communes, společná legendám na tato témata. Např. Mariino asketické mládí, její svedení mužem, předstírajícím mnišství, útěk od Abrahama (motivovaný i studem Mariiným před otcem), Abrahamovo rozhodnutí dívku zachránit a jeho symbolický sen - vyrvání holubice z dračí tlamy. (Mnoho motivů Hrotsvita v legendách ponechala, její úprava se vztahovala spíše k psychologickému dotvoření a některým úpravám - stažení dlouhých časových vzdáleností, dramatické vyvrcholení v obrácení Marie. Scény často začínají popisem duševního stavu postavy, např. Abrahamova starostlivá péče o Mariinu výchovu. Hrotsvita zde udělala velký pokrok, její umění vystihnout duševní stavy je až pozoruhodné. (Scéna Marie a Abraham ve městě.) Někdy si ovšem musí pomáhat poznámkami stranou, převzatými z Terencia.

Hlavní postavy, Abraham a Marie, jsou dobře vystiženy, Abraham ve své lásce a nekonečné, ideální křesťanské schopnosti odpouštět a věřit, Marie ve své dětsky naivní příchylnosti k Abrahamovi a pak ve svém duševním rozporu a výčitkách, které si dělá. Autorka dokázala proteplit náboženskou legendu s její rigorózní morálkou, lidskou důstojností a dobrotou a dovést všechno své umění k vrcholu. "Kantorské" poučky, které přetížily její poslední hry, zde nepůsobí chladně, naopak přispívají k vnitřnímu napětí. Dobré jsou i vedlejší postavy - starostlivý Efrem a trochu dryačnický, upovídaný hostinský.

Hra je dobře komponována, její vyvrcholení je podepřeno vynikajícím jazykem, oproštěným od dlouhých modliteb a proslovů, není tu patrný cizí literární vliv. Slovní prostředky obsahují zdvojení, citoslovce, imperativy. Dialog, vytvářený klasickým schématem středověku otázka - odpověď, se mění ve skutečný rozhovor, gradovaný a zároveň plynulý. Objevuje se i pokus odstínit řeč jednotlivých osob, i když samozřejmě v pouhém náznaku. (Marie mluví s četnými interpunkcemi, větami zvolacími atd., Abraham spíše domlouvá a působí trochu jako zkušený kazatel; hospodský mnohomluvně zve do své hospody.)Rýmovaná próza, jíž je hra psána, je velmi pečlivá, rým se opakuje v několika úsecích a je dán ponejvíce gramatickým tvarem, často se vyskytuje aliterace.

Konečně pozoruhodné na hře z její pozdější historie je to, že byla jako první přeložena do němčiny (asi 1503 Wernherem von Themar) a upozornila tak na celé dílo Hrotsvitino.

(Pokračování příště)

L. Zušťáková

Nebyl jsem tam, ale mám uši

Kdy: 25.-26.6.1993
Kde: Pezinok
Co: Divadelní festival Cibulák

Opravdu jsem tam nebyl. Nemohl jsem, ačkoli i já byl poctěn pozvánkou na "v poradí už piatý ročník divadelného festivalu mastného chleba s cibulou, doverne nazývaného CIBULÁK". Na nekonečné kulturní zážitky se těšili organizátoři Rasťo Kuttner a Lajo Slimák. A s nimi i celé Pezinské rozprávkové divadlo.

Nemohu zaníceně hodnotit a recenzovat jednotlivá představení ani celý festival (a možná je to lepší), ale uši vskutku mám, a to uši funkční, které o celé akci zaznamenaly tolik zajímavého z úst návštěvníků i organizátorů, že nepodělit se o tyto poznatky byl by bezmála hřích. Budiž následující svědectví dokladem toho, že když se chce, tak to jde.

Dosavadní organizátor tradičního festivalu se své funkce vzdal. Není divu, pořádání takové přehlídky amatérského divadla je přinejmenším velmi náročné a namáhavé. Našli se ale další nadšenci (říkejme tak těm divadelním bláznům, kteří si život bez divadla nedovedou představit), zejména Rasťo Kuttner, jenž se do víru organizování festivalu rozhodl vstoupit. Našel si pomocníky, kteří mu byli rovnocennou oporou. A začalo to. Shánění divadel (s čímž nebyl tak velký problém), prostor a hlavně sponzorů. Podařilo se sehnat celou řadu mecenášů kultury. Vše šlo poměrně snadno, zejména poté, co jedno známé pražské profesionální divadlo přislíbilo svou účast na festivalu. Divácký zájem okamžitě stoupl. Do přehlídky se začala hlásit sama divadla z širokého okolí, reklama se rozběhla na plné otáčky, zájem novinářů udivených suverénností organizace akce, lístky vyprodány (a aby ne, když prakticky žádné nebyly, vše bylo zadarmo).

Co na tom, že nakonec ono pražské divadlo nepřijelo (onemocněl člen souboru). Vše se vydařilo na výbornou, k mání byl i pohárek vína pro každého, samozřejmě zdarma stejně jako i něco na zakousnutí. Návštěvníci nevěřili svým očím. tak to tady ještě nebylo.

Nedávno jsem se po delší době setkal s Rasťou Kuttnerem. Jeho řídnoucí pokrývka hlavy prozrazovala, kolik nervů s organizováním letošního Cibuláku měl. Co je to ale oproti kvantům vymazaných vrásek návštěvníků představení? Neslyšel jsem ani jedno slůvko nespokojenosti, a věřím, že pro to existuje pádný důvod: v bezchybných věcech se chyby opravdu těžko hledají.

Nicméně, hodnotit radši nebudu. Nebyl jsem tam. Ale věřím, že příští rok tam poběžím.

Petr Krejčí

Alternativní divadlo

DVANÁCTÉ ČÍSLO BÝVÁ VÁNOČNÍ A TAK JSEM PRO ČTENÁŘE TÉTO RUBRIKY PŘIPRAVIL REPORTÁŽ O DIVADLE CHLEBA A LOUTKY, NEBOLI BREAD AND PUPPET THEATRE A ZVLÁŠTĚ O JEHO VÁNOČNÍCH AKCÍCH. JEDNÉ Z NICH O PŘEDLOŇSKÝCH VÁNOCÍCH ROKU 1991, JSEM MĚL TO ŠTĚSTÍ SE I SÁM ÚČASTNIT.

VÁNOCE S CHLEBEM A LOUTKOU

Byla zima, chladno a v Yorku závěje. Mí přátelé mě autem dovezli do Brooklynu, ke kostelu sv. Anny, v němž Bread and Puppet vystupovali. Je již letitým pravidlem že - tak jako v Praze Chorea Bohemica - si Peter Schumann kolem vánoc pronajme v New Yorku nějaký prostor (většinou to bývá kostel, což je místo častých uměleckých produkcí avantgardních newyorských umělců od konce padesátých let, kdy jim to někteří osvícení faráři poprvé dovolili) a zhruba čtrnáct dnů tam pro děti i dospělé hraje své divadlo velkých loutek a prostých příběhů. Tak tomu bylo i tenkrát, v polovině prosince roku 1991.

Před kostelem hrál a zpíval Schumannův Circus Band (velký buben, saxofon, trubka, harmonika, vozembouch) a lákal nemnohé kolemjdoucí dovnitř. Tam nás kromě tepla vítaly Schumannovy grafiky rozvěšené po zdech a hercům nabízeli jeho pověstný žitný, kvasný chléb, na který si člověk mohl namazat několik druhů pomazánek, opět domácí výroby. Vstupné bylo mezi deseti a osmnácti dolary, což na místní poměry je cena nízká, spíš symbolická. Diváků se ten večer sešlo asi kolem padesáti, což znamenalo, že bylo plno tak ze dvou třetin.

Bread and Puppet sehráli příběh nazvaný Nativity - Narození Páně. Bylo to typické Schumannovo divadlo krásných loutek, zpomaleného času a statických, vypravěčem komentovaných obrazů. Nezapomenu hlavně na narození telátka a čistý, dojemný vztah, který vznikl mezi ním a jeho matkou. Právě zde vynikla nejpomenovatelná přirozenost, lyrická zemitost, syrovost Schumannových loutek vedených jedním či více herci. Přesněji neherci, protože většina účinkujících byla z New Yorku a zkoušela s Schumannem jen toto představení. Někteří však již s ním spolupracovali i v předchozích letech a způsob práce již znali. Když jsem s nimi po představení mluvil, jejich zážitky byly totožné - svátek ze společné práce a společného setkání, dotek lidské sounáležitosti, v dnešním světě tak vzácné. Byli to lidé různého věku i ras, různé životní zkušenosti i vzdělání. Jak se právě ti k Schumannovi přidali, mi bylo záhadou. Divadlo je totiž jinak vůbec nepřitahovalo, nechodili na ně, ani je nehráli.

Závěr byl podobný jako začátek. Zahrála hudba. Představení skončilo. Lidé si rozprávěli, jedli chléb a přáli si hezké prožití vánoc i následujícího roku. Přeju vám je i já.

Vladimír Hulec

Krátce o divadle

BREAD&PUPPET

Divadlo "Bread and Puppet" (Chléb a loutka) bylo založeno začátkem 60. let v newyorské čtvrti Lower East Side sochařem německého původu Petrem Schumannem. jejich raná představení s tématy sahajícími od pohádek až po denní zprávy se postupně od experimentů na půdách přemístila do ulic a kostelů měst. Důležitou součástí repertoáru se staly také každoročně uváděné vánoční a velikonoční hry. Svůj postoj k současné sociální situaci v zemi vyjádřili organizováním hromadného neplacení nájemného a průvodu registrovaných voličů. Členové souboru pořádali dílny, při kterých za účasti velkých množství dětí a dospělých vyráběli draky a obrovské loutky, jimiž pak oživovali parky a dětská hřiště. Během šedesátých let se skupina zúčastnila mnoha demonstrací proti válce ve Vietnamu, při kterých maskovaní členové souboru pořádali improvizovaná pouliční představení s loutkami v nadživotní velikosti.

V roce 1970 se divadlo přestěhovalo do Vermontu, kde na čtyři roky získalo svou stálou scénu v Goddard College v Plainfieldu. Od roku 1947 mají domov v Gloveru v severovýchodní části Vermontu. Tamější velká stará stodola se přeměnila na muzeum obsahující stovky masek a loutek všech velikostí. .Muzeum je přístupné celý rok a vstup je zdarma. Další části farmy jsou využívány jako dílny pro výrobu loutek a kulis a jako prostory pro šití, tisk, sklady a nácvik představení. Většina loutek se dělá v létě za pomoci lidí, kteří se k souboru přidávají před hlavním představením sezóny zvaným Domácí oslava vzkříšení. Je to dvoudenní přírodní festival oslavující krásy života a zároveň truchlící nad jeho bídou, to vše za pomoci masek, hudby a loutek.

Divadelní společnost Bread and Puppet hodně cestuje, nejen po Spojených státech, ale i po celém světě. Pravidelně jezdí do Evropy a objevila se i v Severní Africe, Venezuele a Austrálii. Společnost získala ocenění na mezinárodních divadelních festivalech v Itálii, ve Francii, v Polsku a v Jugoslávii.

Užitá grafika vždy hrála významnou roli v divadle "Bread and Puppet". Látka potištěná rytinami velkých rozměrů je používána pro tvorbu kostýmů, poutačů a pozadí scény při představeních a členové souboru ji používají také jako transparent při průvodech a slavnostech. Plakáty, programy a brožury jsou ručně tištěny metodou sítotisku ve vlastních dílnách divadla. Teprve potom jsou otištěny místními vermontskými tiskaři a v omezené míře také nakladatelstvím "Janus Press".

Divadlo Bread and Puppet se skládá z hrstky loutkářů trvale žijících na farmě v Gloveru a velkého množství hráčů, herců, tvůrců loutek a hudebníků, kteří se k souboru přidávají na konkrétní představení, zájezd nebo pracovní období.

Divadlo čerpá z dávných lidových tradic: středověkých her o morálce, představení "Punch a Judy, loutkářských tradic Sicílie a Bali a ze stylu japonského divadla Bunraku, kde loutkář vystupuje plně před zraky publika. Na hry Petra Schumanna mělo vliv také klasické umění, jako např. Goyovy rytiny "Hrůzy války", které tvoří základ jedné z jeho her, fresky Massaciovy a sochy Michelangelovy.

Přeloženo z programového materiálu Bread and Puppet Theater

Přeložila Milena Machovcová

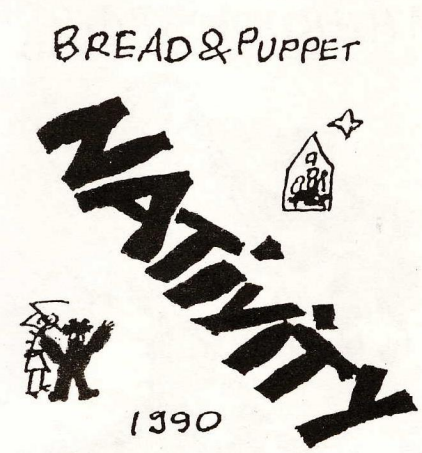

CO? Narození páně

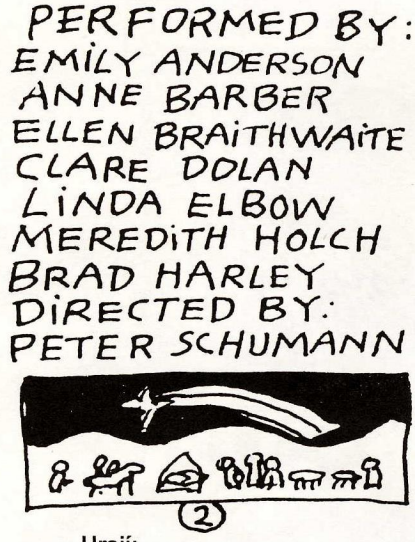

Hrají:
Režie:

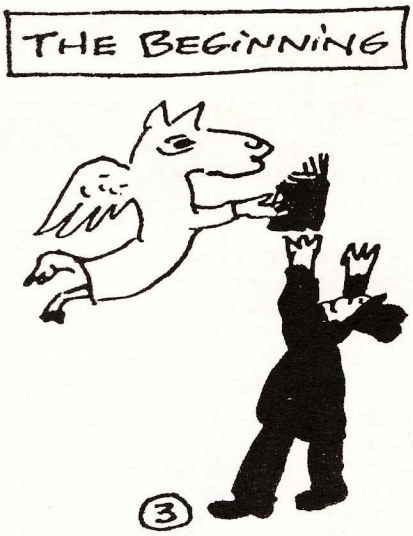

Začátek

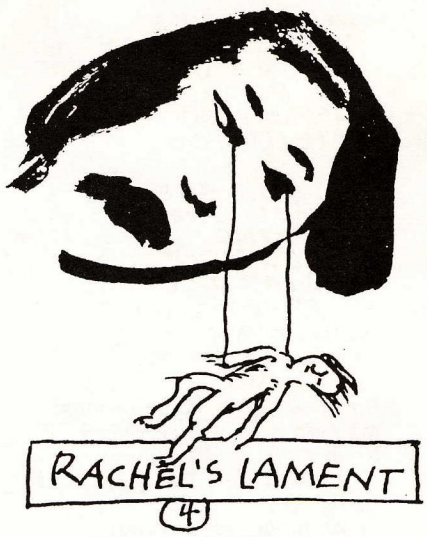

Nářek Ráchel

Herodesovy boty

Sčítání lidu

Zvěstování tří králů

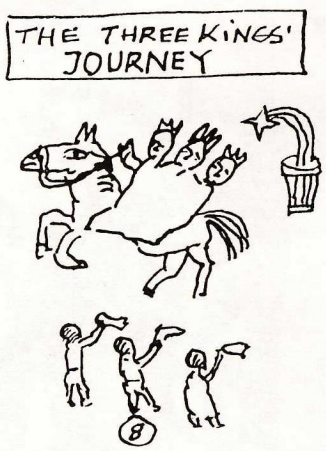

Pouť tří králů

Anděl

Narození Páně

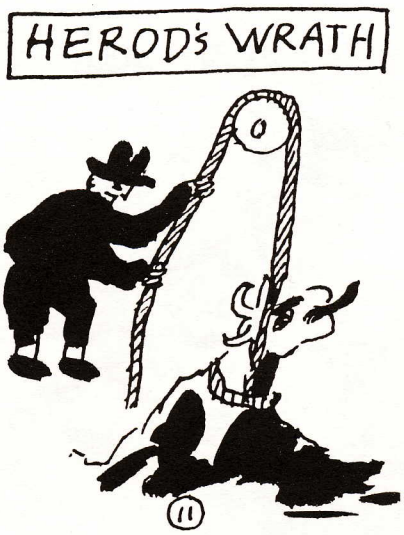

Herodesův hněv

Konec

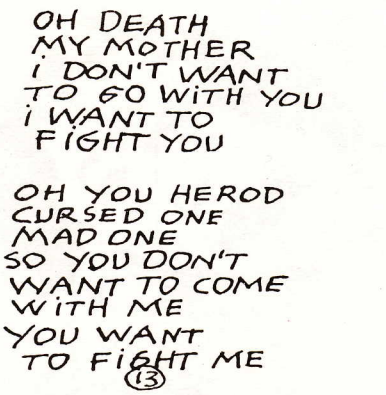

Smrti	Ach Herodesi
Má matko	Ty proklatý
Nechci	Ty šílený
Jít s tebou	Tak ty nechceš
Chci	Jít
Tě přemoci	Se mnou
	Ty chceš
	Mne přemoci

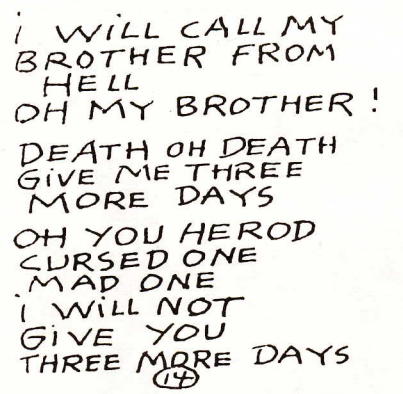

Zavolám svého	Ach Herodesi
Bratra z	Ty proklatý
Pekla	Ty šílený
Ó můj bratře !	Já ti
Smrti ach smrti	Tři dny
Dej mi ještě	Nedám
Tři dny	

Tato hra byla inspirována domorodou ruskou bájí - vertepií

Děkujeme a nashledanou

Nejen chlebem (živ je člověk)

ALISA SOLOMON

"Drž ten ocas pevně, nebo na tebe Peter Schumann bude řvát." Takhle radí jeden z herců divadla "Bread and Puppet" dobrovolníkovi, který si přijel zahrát v letošním vánočním představení Zpěvačka Josefina. Zkoušejí úvod, ve kterém stádo jelenů přechází scénu za zvuku nadpozemsky krásné Brahmovy písně. Noví loutkáři se snaží přeměnit motanici hlav s konstrukcí zahalených látkou ve skutečné ladně se pohybující stádo zvěře. Musí ten pohyb přesně vystihnout. Pak se budou učit umírat.

Od roku 1980, kdy Bread and Puppet začali ze své farmy ve Vermontu každoročně jezdit předvádět své hry do New Yorku, angažují místní nadšence do rolí zvířat, zeleniny nebo kamenů. Každý podzim skupina kontaktuje spolehlivou síť svých příležitostných spolupracovníků, jejichž účast na představeních je už tak automatická, jako střídání ročních období. "Bez Bread and Puppet si už ani nedovedu představit vánoce." říká jeden člověk který s nimi hraje už posedmé. Další skupinka poznala tohle divadlo teprve v létě, ale rozhodně chtějí být zase u toho. Všichni uzavřeli smlouvu na čtyři týdny. Zkoušky jsou první dva týdny šest hodin denně, další dva týdny je série představení. Není to divadlo hvězd, protože většinu času stráví herci ukrytí pod maskami nebo v prostoru nad jevištěm, odkud ovládají loutky. A nikdo nepracuje za peníze.

Je těžké vysvětlit, proč divadlo nikdy nemělo problémy s hereckým obsaze-ním svých her, aby to ne-znělo otřepaně. "Tohle divadlo dává pocit rodinného zázemí tomu, kdo žádnou rodinu nemá."

"Chtěla jsem se toho zúčastnit, protože jejich představení se mi šíleně líbí - ty loutky jsou nádherné."

"To, co mě oslovuje, jsou myšlenky, které hýbou tímhle divadlem: oddanost svobodě a hledání nového způsobu života." Tedy podobně jako v představeních divadla Bread and Puppet, upřímnost výpovědi ospravedlňuje zdánlivou sentimentalitu.

Nejspíš je to tak, že amatérští herci divadla Bread and Puppet prostě přivedli svou diváckou účast na představeních k logickému vyústění. Když totiž sledujete nějakou hru tohoto divadla, vtáhne vás to dovnitř a cítíte se jako v útulné posteli, která vás chrání před mrazem a nepohodou večera. Dvacetinohé loutky vás uchvátí a odnesou do světa snů a fantazie. Zlehka načrtnuté obrazy domovů a měst ve vás vyvolají ty nejnostalgičtější asociace. A když z jeviště přicházejí neidentifikovatelné a stále sílící zvuky, nemáte nakonec jistotu, že ty zvuky nevydáváte sami. Přestože několik členů souboru mi řeklo, že se chtěli naučit ovládat velké loutky, nikdo se nezmínil o snaze proniknout do podstaty věci. Amatérští herci nechtějí rozluštit kouzlo divadla Bread and Puppet, oni se chtějí stát jeho součástí.

Při prvním odpoledním zkoušení člen divadla John Bell vysvětluje lidem, jak budou pracovat. Nově příchozí se snaží dávat pozor na jeho stručné shrnutí Kafkova příběhu, na kterém je hra založena, ale jejich pozornost stále sklouzává k loutkám všech možných podob a tvarů, které jsou poházeny v prostoru. Dokonce i takto, vytržené z kontextu, vyzařují jakousi zvláštní tajuplnou sílu.

Přestože Josefina se hrála před dvěma lety, očividně neexistuje žádný oficiální scénář. Když se Bell snaží popsat jednotlivé scény, musí se spolehnout na paměť kolektivu - jednotliví členové souboru se přidávají, aby mu připomněli, co bude následovat. Nakonec se vzdává: "Je lepší jenom popisovat jednotlivé prvky než celou akci. To je příliš těžké." A pak, jedna po druhé, jsou představovány loutky: zvířata s vyceněnými zuby, děti s hlavami z žárovek, lvi, tygři, malé město vystřižené z papíru. "Buďte opatrní, když budete hrát Šedou dámu," obvykle radí členové divadla nováčkům. "Smrdí. Nemyla se od šedesátých let."

Když jsou rozděleny role pro prolog, přičemž dívkám obvykle případnou role vysoké zvěře a mužům role divočáků, rozejdou se tyto dvě skupiny do protějších rohů zkušebního sálu, aby nejprve trénovali odděleně, než se jejich choreografie spojí dohromady. (Divočáci napadnou vysokou.) O šest dní později dojde k malé proměně kostela, ve kterém se bude hrát. Oponou zahalené malé proscénium dostalo trojnohý podstavec. Členové souboru a asi dvacet dalších lidí šije, tluče kladivem, hlomozí věcmi a váže uzly - kdyby byli v maskách, mohla by to být scéna z jejich představení, ve kterém by pantomimicky znázorňovali různá povolání. V jiných divadlech většina herců při čekání na svůj výstup jenom zívá a jde ostatním na nervy, říká při čekání jeden z dobrovolníků, který se sám chce stát hercem. Ani zaboha by nepomohli technice. Ale tohle je přece mnohem plnější zážitek. Je to holistické divadlo.

Až na několik lidí, na které se nehodí všeobecná charakteristika - např. čtrnáctiletou dívku, která s obrovskou úlevou zjistila, že na hraní s tímto souborem nemusí dělat konkurz, staršího čtyřicátníka, který tady je proto, že chce prostě podstoupit nějaké riziko, nebo Číňanku, která je původně akrobatkou v čínské opeře - většina lidí, kteří se k divadlu dočasně přidávají, jsou běloši pocházející ze středních vrstev, věkem mezi dvaceti a třiceti. Stejní - pokud ne titíž - jako ti mladí lidé, kteří před několika měsíci vstávali nadšením na retrospektivním představení divadla "Living Theater". Hledají divadlo, které věří v možnost proměny člověka, umění, společnosti.

Skutečně příchodem na zkoušku divadla Bread and Puppet jako by padla bariéra času. Nejen proto, že všichni mají na sobě džíny a flanelové košile, kluci mají vlasy svázané do ohonu a o přestávce se všichni navzájem dělí o improvizovanou večeři. Je tady jakýsi civilizací dosud nezkažený přístup k divadlu, který se dnes vidí už snad jen u divadelních nadšenců na středních školách. Lidé pracují jednoduše proto, že milují divadlo, jdou za společnou představou a vědí, že společným hraním se navzájem obohacují. A opravdu je tomu tak.

V návaznosti na Kafku využívá také Schumannovo podobenství Josefinu k nastolení otázky místa a smyslu umělce ve společnosti. Ale prostý, primitivistický styl divadla B+P je vlastně paralelním protagonistou. "Je v tom něco z našeho chudého dětství", píše Kafka o Josefinině zpěvu, "trochu ztraceného štěstí, které už nikdy nenajdeme, ale také trochu každodenního života, jeho drobných radostí, které nelze předvídat ani vysvětlit, ale které se přesto vždy znovu objeví."

Village Voice, 16.12.1986

Přeložila
Milena Machovcová

PETER SCHUMANN

co je BREAD&PUPPET

Někdy vám kromě představení s loutkami dáváme i kousek chleba, protože náš chleba a divadlo patří k sobě. Příliš dlouho bylo divadelní umění odděleno od žaludku. Divadlo bylo zábava. Zábava pro povrch těla. Chleba byl pro žaludek. Staré rituály pečení, jedení a nabízení chleba byly zapomenuty. Chleba ztratil chuť a stal se pouhou hmotou. My bychom chtěli, abyste si na našem představení zuli boty, udělali pohodlí a potěšili se tóny houslí. Chléb má připomenout posvátnost obřadu jednání.

Chtěli bychom, abyste pochopili, že divadlo dosud není uzavřená forma, není to místo, kde jde hlavně o peníze, které jste zaplatili, abyste něco dostali. Divadlo je něco jiného. Je to mnohem víc, něco jako chleba, jako potřeba nutná k životu. Divadlo je určitý druh náboženství. A je to také zábava. Slouží se zde mše a vytvářejí se soběstačné rituály, ve kterých se herci snaží povznést své životy k čistotě a extázi dějů, kterých se zúčastňují.

Divadlo loutek je divadlo mnoha možností. Loutky a masky by měly hrát v ulicích. Jsou hlasitější než provoz. Nementorují o problémech, ale křičí a tancují a bijí se do hlav a tím ukazují život takový, jaký je. Divadlo loutek je pokračováním sochařství. Profesionální sochař stěží může udělat víc než vyzdobit pár škol a knihoven. Ale vzít sochy na ulici, nechat je vyprávět příběhy a dělat pro ně hudbu a tance, to je to, co mě zajímá.

Divadlo loutek je spíš akce než dialog. Akce je zredukována na gesta podobná tanci. Naše desetinohé loutky byly vymyšleny jako tanečníci, každá loutka s vlastním systémem pohybu.

Loutkou může být pouze ruka nebo to může být komplikovaná soustava mnoha hlav, rukou, proutků a vláken. Naši loutkáři nekončí vytvořením loutek, ale jsou zároveň hudebníky, herci a techniky.

Přeložila **Milena Machovcová**

V létě 1993 (19.-25.7.) se ve Skalici na Slovensku konala pod patronací Amatérské divadelní unie ADu experimentálně - tvořivá umělecká dílna (ETUD), které se zúčastnili mladí divadelníci z Čech, Moravy i Slovenska.Přinášíme fotografie z kjógenu Kostra. Šlo o československou premiéru této japonské středověké frašky. Hráli: Ivan Remiáš (mladý mnich), Henrich Šiška (vesničan) a Igor Dostálek (představený kláštera).

Foto: Josef Jagušák

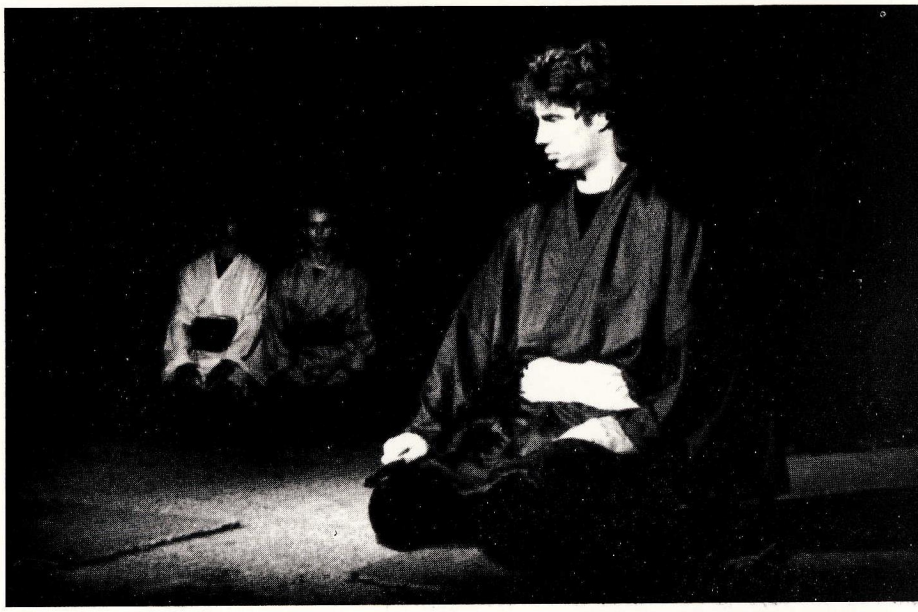

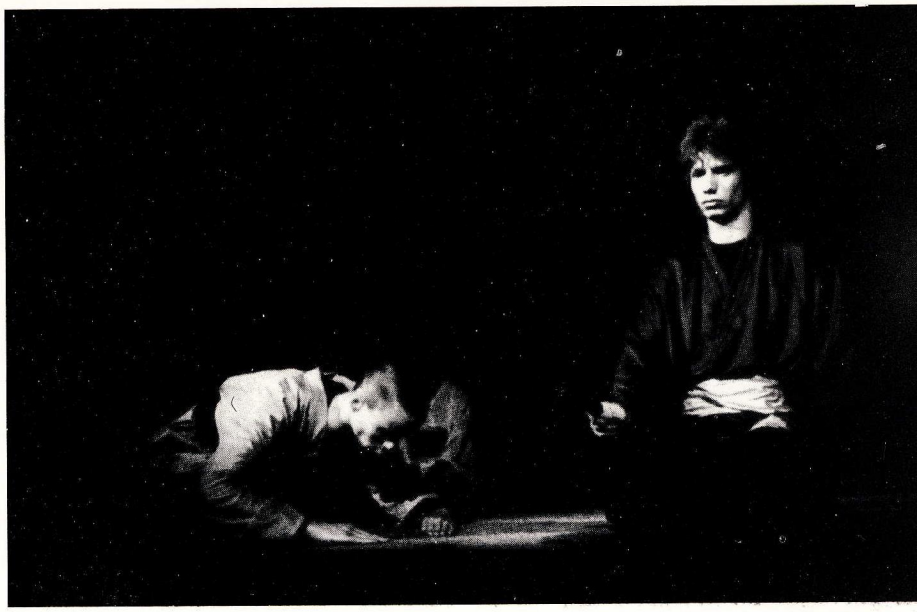

◀ Bread+Puppet+Theater "Nativity"(1990),

dole Peter Schumann na snímku Ivana Kiši Menčíka

ISSN 0002-6786

Umrlec a trestanec aneb Fraška přímo aktuální v provedení souboru Ořechovského divadla na fotografii Pavla Štolla